

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 27. 6. 2025

.....
Bc. Ruth Horáčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala své školitelce, paní docentce Zuzaně Jurkové, za odborné vedení této diplomové práce. Elišce a členkám sboru Elpida za přátelské přijetí mezi sebe, organizaci Elpida pak za možnost výzkum uskutečnit.

Abstrakt

Ženský seniorský sbor veden mladou sbormistryní se na pravidelných zkouškách a vystoupeních znovu setkávají s cílem zpívat pop-rockový hudební materiál. Vzniká tam prostor pro vyjednávání místa zpěvaček v současné společnosti výrazně, jakkoliv skrytě zatížené ageismem (Vidovicová 2008). Podle klasického etnomuzikologického modelu „music as culture“ je hudba a speciálně participativní performance vzorovým polem takovým vyjednávání. Děje se to prostřednictvím repertoáru nebo veřejnými preformacemi... Práce se zabývá důkladným výzkumem tohoto fenoménu.

Klíčová slova: sbor, senioři, ageismus, hudba, repertoár, veřejná vystoupení.

Abstract

A senior female choir led by a young choirmaster meets again at regular rehearsals and performances with the aim of singing pop-rock music. There, a space is created for negotiating the place of female singers in a contemporary society that is significantly, however covertly, burdened by ageism (Vidovicová 2008). According to the classical ethnomusicological model of “music as culture”, music and especially participatory performance are a model field for such negotiation. This happens through repertoire or public performances... The work deals with a thorough research of this phenomenon.

Key words: choir, seniors, ageism, music, repertoire, public performances.

OBSAH

1.	ÚVOD	- 6 -
1.1.	Co a kdo je Elpida?.....	- 8 -
1.2.	Positioning	- 10 -
2.	TEORIE	- 11 -
2.1.	Senioři.....	- 12 -
2.2.	Stárnutí, ageismus a věková diskriminace.....	- 13 -
2.2.1.	Zdroje ageismu	- 15 -
2.2.2.	Můžeme se bránit?.....	- 16 -
2.3.	Hudba jako nástroj vyjednávání	- 17 -
3.	METODOLOGIE	- 20 -
3.1.	Metody výzkumu	- 20 -
3.2.	Etika.....	- 21 -
3.2.1.	Anonymizace	- 22 -
4.	EMPIRICKÁ ČÁST	- 24 -
4.1.	Elpida na domácí půdě.....	- 25 -
4.1.1.	Jak to všechno začalo	- 25 -
4.1.2.	Eliška a jejích dvacet adoptivních babiček.....	- 29 -
4.1.3.	Střední zkouška	- 39 -
4.1.4.	Interpretace	- 43 -
4.2.	Elpida hostující	- 45 -
4.2.1.	Repertoár	- 45 -
4.2.2.	Rockové babičky, dámy a pánové!	- 53 -
4.2.3.	Vánoční Lemarket	- 60 -
5.	ZÁVĚR.....	- 66 -
6.	LITERATURA	- 68 -

1. ÚVOD

Hudba a senioři. Slovní spojení, které nám může evokovat nejrůznější představy a asociace. Někomu se vybaví obraz dědečků a babiček odevzdaně zabořených do křesel kdesi v domově důchodců, polovina spící, druhá polovina snažící se alespoň náznakem zanotovat reprodukovanou píseň, na kterou možná kdysi dávno tančovali na zábavách. Někomu jinému může v představě automaticky naskočit hudební žánr „dechovka“ (vrchovatě produkovaný a zprostředkovávaný známou hudební televizní stanicí určenou seniorům), který je podle obecného společenského názoru vnímán jako ten, který mají senioři rádi, a s žádným jiným hudebním žánrem by si seniory netroufal spojit. Někdo další by se naopak mohl cítit být tímto výrazem limitován a konkrétnější představa seniorů, ať už pasivně či aktivně participujícího na hudebním počínání, by ho nenapadla. Nakonec i má samotná představa, když jsem před třemi lety začínala s výzkumem ke své bakalářské práci „*Hudební svět domu s pečovatelskou službou*“, nebyla úplně jasně ohraničena. Byla vágní a nezahrnovala o mnoho víc než výše uvedené příklady. Představy ale někdy bývají na hony vzdálené od neúnavně překvapující reality, jak jsem se i v tomto případě sama za krátko přesvědčila. Díky výzkumu k bakalářské práci mé prvotní nejasné představy totiž zakrátko vystřídaly konkrétnější obrysy a u mě se zrodil – a od té doby jen rostl – zájem o to, jak to vlastně senioři s hudbou mají, a co všechno tak může sousloví „hudba a senioři“ naplňovat.

Výzkum k bakalářské práci mi totiž ukázal, že tuto náplň může tvořit nejenom u seniorů předpokládané pasivní poslouchání oblíbených melodií, ale i aktivní provozování hudby právě samotnými seniory. Výzkum jsem tehdy prováděla v místě, které dávalo prostor dvěma skupinám seniorů, kteří se pravidelně scházeli, aby společně aktivně provozovali hudbu. Jedna skupina tvořila seniorskou kapelu, na jejichž hudbu chodili další senioři tancovat (a ti, co nemohli tančit, tak alespoň zpívat), druhou pak tvořila skupina přátel, kteří si v komorní sestavě chodili společně zahrát a zazpívat oblíbené „lidovky“ pro radost. Díky tomuto výzkumu jsem se poprvé setkala se dvěma konkrétními podobami seniorského muzicírování. Začala jsem tušit, že tyto dvě podoby jistě nebudou jediné a zanedlouho po dokončení bakalářské práce jsem se pustila do důkladné rešerše aktivního seniorského muzicírování, kdy jsem vyhledávala nejrůznější hudební aktivity seniorů v Praze a jejím okolí¹.

---

¹ Má rešerše navíc ukázala, že hudebně aktivní senioři nejsou soustředěni pouze v našem hlavním městě, ale jsou aktivní i v mnoha dalších regionech celé ČR.

Seniorských hudebních aktivit² jsem k mému překvapení našla skutečně mnoho. Rozhodně jich nebylo málo na to, aby si nezasloužily pozornost – tu moji upoutaly. Ukázalo se, že hudbu senioři evidentně dělají (tedy nejen poslouchají), a to různými způsoby, na nejrůznějších místech, a zřejmě i za nejrůznějšími účely. A právě ty mě začaly na celém tématu seniorského muzicírování zajímat nejvíce.

Senioři jsou skupinou v naší společnosti, která se rozhodně netěší té největší podpoře od jejích dalších členů. A nejen podpoře, kolikrát ani pozornosti, natož pro člena jakéhokoliv společenství tak důležitého respektu. Senioři si, kromě mnoha dalších věcí, mohou (nebo by mohli) stěžovat minimálně na tento předsudek nebo diskriminaci na základě věku, známý jako ageismus. Někteří senioři ho vnímají více, jiní méně, někteří si na něj stěžují, jiní ho nekomentují³. A pak jsou senioři, které se proti němu vymezují, zaujímají vůči němu postoj aktivní rezistence. Způsobů, jakými se to dá dělat jistě pár bude, ale že se dá proti ageismu vymezovat i za pomoci hudby – to mi ukázalo jedno ojedinělé seniorské hudební uskupení jménem *Elpida*, které jsem náhodně objevila asi před dvěma lety na sociálních sítích, v rámci své zmíněné rešerše. Na sítích se prezentovalo způsobem, který mě zaujal natolik, že jsem ho musela vidět na vlastní oči. Když jsem se pak před rokem byla na tento ženský pěvecký sbor podívat osobně, bylo mi hned jasné, že svou diplomovou práci budu chtít psát o něm. Měla jsem štěstí, že proti mému „chtění“ nikdo nic nenamítal – a to od úplného počátku, až do konce výzkumu. Naopak, *Elpida* mě přátelským gestem pozvala mezi sebe, zahrnula mě do svého osobitého světa, a z mého výzkumu tak udělala zajímavý, překvapivý a trochu opatrně se přiznám, že v jistém smyslu i zábavný proces, který se mi v závěru nechtělo opouštět.

Sbor *Elpida* je zaštiťována neziskovou organizací stejného jména, která sídlí a má zkoušky v jedné z částí Prahy 5, kde jsem strávila pravidelnými návštěvami zkoušek něco málo přes osm měsíců. Z těchto středečních zkoušek mi jich za tu dobu uniklo snad jen pár, z veřejných vystoupení sboru pak žádné (tedy z těch, na které jsem měla přístup, některé akce, kde *Elpida* vystupuje, jsou totiž soukromé nebo jen na pozvánku). V následující části

---

² Těmito aktivitami jsou zde myšleny hudební aktivity seniorských skupin, které se scházejí ve svém volném čase, ze své vlastní vůle, na místě společně určeném, s cílem společného muzicírování. Mezi seniorské hudební aktivity bychom ale mohly zařadit i aktivity provozované v rámci nejrůznějších – hlavně pak státních – institucí, jako jsou např. domovy pro seniory. Tyto aktivity bývají většinou vedené zaměstnancem instituce, někdy může jít o již zmiňovaný poslech reprodukováné hudby, jindy třeba o muzikoterapii nebo společné zpívání u rukodělných prací atp. Tímto druhem seniorských hudebních aktivit (tedy institucionálně vedených) se tato práce nezabývá.

³ Jak vypovídá sociálně gerontologická studie Vidovičové (2008).

Úvodu se pokusím Elpidu představit a alespoň stručně nastínit základní obrysy, které Elpidu charakterizují. Její ostatní, detailnější rysy snad vyvstanou prostřednictvím výzkumu, jehož průběh reflektuje Empirická část.

1.1. CO A KDO JE ELPIDA?

Elpida (Ελπίδα) je ve svém původním smyslu především *naděje*. Doslova. Toto řecké jméno evokující antickou mytologii (ze které navíc jeho význam pramení) se v Řecku dodnes dívkám dává. Žena nesoucí takové jméno je podle mnohých internetových serverů věnovaných křestním jménům⁴ „obětavá, milá žena pomáhající druhým, (...) symbolizuje optimismus, víru v lepší budoucnost a má ráda tvůrčí činnost jako je malování, zpěv nebo tanec“. Elpida je také jménem ženského seniorského sboru, který výše uvedené charakteristice tohoto jména dělá skutečně čest.

Pětadvacet žen⁵, které Elpidu tvoří, jako by byly vlajkonoškami původního významu tohoto slova, tedy *naděje*. Sbor Elpida je místem, které – jak jsem měla možnost se sama přesvědčit – v sobě tuto naději nese a svou činností ji rozsévá i mimo své hranice. Jde každopádně o specifický typ *naděje* – a to takové, že se tato skupina žen hrdě nesoucí průměrný věk 77 let, nenechá kýmkoli – a společností zatíženou ageismem už vůbec ne – zahnat do kouta nebo snad v horším případě umlčet. Mlčení je vůbec něco, o co v Elpidě nikdo nejeví větší zájem a v žádném případě ho nepodporuje. Když se zrovna nezpívá, mluví se. Když se nemluví, zpívá se. Prostoje naplněné tichem v rámci pravidelných, dvouhodinových zkoušek bývají vzácné asi jako doba květu měsíčního kaktusu⁶. Ani členky Elpidy, ani jejich sbormistryně – studentka Eliška, kterou od nejstarší členky dělí celých 67 let – za tichem na zkoušky sboru rozhodně nedocházejí. Elpida se tak ukázala být vším možným, jen ne tichým místem určeným pro zastavení a rozjímání. Je jak místem setkávání, povídání, smíchu a vtipů, tak místem učení, soustředění, ale někdy i nejasností a nespokojenosti spojených se svým pěveckým výkonem, jak už to tak v životě interpreta vystupujícího před publikem bývá. Je místem vzpomínání na společně prožitá dobrodružství při cestování na vystoupení, hledání nových „pecek“ do repertoáru, společných návštěv členek upoutaných na nemocniční lůžko, místem přátelství.

---

⁴ Například jmenopro.cz.

⁵ Toto je oficiální počet sboristek Elpidy. V reálu se ale na pravidelných zkouškách a vystoupeních podílelo v průměru 18 žen.

⁶ Tento vykvétá na jedinou noc v roce (Krupka 2021).

Elpida je také ojedinělým hudebním úkazem, který zaujal už nejednoho významného českého muzikanta nebo zpěváka nejrůznější věkové kategorie, který sboru nabídl hudební spolupráci. Stejně tak bývá Elpida oslovována k účasti mezinárodně uznávanými hudebními festivaly jako je *Rock for people* nebo *Colours of Ostrava*. Na tom všem se jistě podílí fakt, že Elpida zpívá repertoár, který je od žen důchodového věku nezvyklým, ba překvapivým⁷. Dále na celkové jedinečnosti sboru participuje to, že téměř všechny členky sboru prošly v dětství nebo mládí hudební přípravou a celý život pak, některé dokonce na profesionální úrovni, sólově nebo sborově zpívaly. Jsou tak zvyklé vystupovat a k tomu disponují velmi dobrým hudebním sluchem a interpretačními dovednostmi. Dalším důvodem je energie, se kterou *holky*⁸ zpívají – ať už na zkouškách nebo před publikem – tu by jim mohl závidět někdy i o generace mladší interpret. Energii měly vždy, někdy více, někdy méně, ale ani jednou po celou dobu mého výzkumu nebyly zcela bez ní. Jako „rockové babičky“, jak se jim často (především v médiích) přezdívá, si nulovou energii ani nemohou dovolit, nejsou přeci žádná „stará škola“.

To, že je stáří cool (*old's cool*) a ne *stará škola*, nese Elpida nejen ve svém podtitulu, ale i na tričkách, ve kterých většinou vystupuje. Ty si nakonec prosadily navzdory před lety navrženým kostýmům, které se topily pod nánosy našitých ozdob, puntíků, balonkových rukávů, spirálek, fiží a dalších vylepšení, esteticky vhodných pro sborovou uniformu „dam jistého věku“. *Holky* se ani v oblečení, natož v chování nebo výběru repertoáru nenechají zaškatulkovat. Ničím a nikým. Ne nepodobně přístupu punkerů z Londýnského Camdenu – jakékoliv škatulky nejenom rezolutně odmítají a popírají, ale staví se proti nim. Někdy explicitně, jindy skrytě, sofistikovaně. Jak a proč to dělají, jaké techniky k tomu využívají a jak v tom jsou nebo nejsou úspěšné, se bude snažit tato práce přiblížit.

Pro mě byla Elpida především místem inspirace. Jak v neohroženém přístupu *holek* ať už k životu samotnému, nebo tomu sborovému, tak také v tom, jak bych jednoho dne mohla naplňovat svůj volný čas. Dokonce jsem se (především na začátku výzkumu) přistihla, že občas v duchu vypočítávám roky, které mi ještě zbývají do důchodového věku, jehož dosažení je jediným kritériem přijetí nových zájemkyň do sboru. Jako bývalá studentka zpěvu a také sboristka, bych k rozšíření jejich hlasů snad vhodnou přípravu měla. Kdyby to

---

⁷ Repertoáru sboru se věnuji v jedné z kapitol Empirické části.

⁸ Na toto oslovení měla původně právo jen Eliška. Po několika měsících mé pravidelné přítomnosti v terénu jsem se i já nechala zlomit mírným nátlakem ze strany sboru a *holkám* jsem tak začala říkat taky. To, proč oslovení ponechávám i v této práci vysvětluji později, a to v metodologické části práce.

šlo, přidala bych se k Elpidě hned. I když se tedy další „rockovou babičkou“ stát zatím nemohu, etnografický výzkum s/nimi jsem provést mohla. A za to jsem neméně ráda.

1.2. POSITIONING

Narodila jsem se do umělecké rodiny, ve které hudba vždy hrála důležitou roli. Byla součástí pravidelného chození „za kulturou“, objevování jiných kultur v rámci cestování a mimo to hudba hrála skoro pořád doma. Buď to jen tak nebo jako doprovod k nejrůznějším činnostem. Táta jako publicista a textař pořád poslouchal z desek a později z CD bohy svého textařského nebe, kterými byli, a tuším, že dodnes jsou, Leonard Cohen a Bob Dylan. Máma zase projevovala svou lásku ke klasické hudbě (kterou zahořela za svých studentských let), kromě poslechu reprodukcí doma, pravidelnými návštěvami koncertů FOK v Obecním domě nebo oper v divadlech k operám určeným. K tomu jako malá hrála na klavír a rozhodla se, že až mi bude pět, začnu hrát také. Tak jsem začala, i když jsem v pěti letech neuměla číst, a mé první setkání s notami bylo snad ještě matoucí než první setkání s písmenky. V hudebce si mě vyzkoušeli a doporučili ještě chvíli počkat, než budu umět noty číst a tím pádem i hrát. Jedna mladá paní učitelka klavíru, čerstvá absolventka konzervatoře, se proti tomu tehdy ohradila – „to, že neumí číst noty, znamená, že nemůže hrát“? Vzala si mě do své třídy a přesvědčila mě – a za nedlouho i ostatní – že hrát bez not skutečně jde. Učila mě nejprve jazzové improvizaci, později i samotným notám a základům hudební teorie, takže jsem pak mohla přejít ke všem kýženým Mozartům a Bachům, na které jsou noty potřeba. Za to, že jsem i já zahořela láskou k (nejenom klasické) hudbě a později jsem ji dokonce studovala, vděčím především právě jí.

Po klavíru tak nějak přirozeně přišel zájem i o zpěv. Od malička jsem poměrně čistě zpívala, a hlavně mě zpěv bavil. Na ZUŠ jsem pak asi od 14 let chodila na klasický zpěv (který jsem později studovala i na konzervatoři), na základní i střední škole jsem byla součástí dvou sborů. Za ta léta „tréninku“ mých uší snad mohu říct, že co se zpěvu týče, jsem schopná pěvecký výkon nahlížet z různých perspektiv – ať už jde o sólový nebo sborový zpěv. A v případě Elpidy, kdy je zpěv jejím hlavním nástrojem, bylo výhodné mít jak pěveckou průpravu, tak i hudebně trénované uši. To nicméně neznamená, že by snad primárním záměrem této práce bylo posuzování umělecké kvality sboru.

Tato práce vychází z etnomuzikologického rámce a už kvůli tomu takový typ posuzování perspektivou kritérií klasické hudby není na místě. Já sama jsem považovala za úlevné (po letech neustálého hodnocení umělecké kvality mého zpěvu), když jsem se v rámci studií na

FHS poprvé setkala s oborem etnomuzikologie, který mě pro své zaměření nadchl. Věnuje se (mimo jiné) významu a roli hudby v různých komunitách a společnostech, a o posuzování uměleckých kvalit jejich hudebních projevů mu nijak nejde. Jde mu především o lidi, kteří komunitu tvoří, a kteří se *za pomoci* hudby nejrůzněji vyjadřují a identifikují. A jako taková skupina se mi Elpida od začátku jevila – ženy, navíc (i když nezáměrně) reprezentující jistou společenskou, ale i identitní kohortu⁹, se za pomoci zpěvu snaží nějak identifikovat, něco (byť třeba nepřímo) sdělovat a vymezovat se proti jistým společenským mechanismům, které je nutí se určitým způsobem projevovat, myslet nebo vypadat.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřovala především na *hudební svět* (Jurková 2013) jednoho z pražských zařízení pro seniory, konkrétně na seniorské hudební skupiny, který tento svět svou hudební činností vytváří. Tato diplomová práce se na zkoumání hudebního světa sboru Elpida primárně nesoustředí. Rozhodně tím nechci říct, že by snad byl hudebního světa prost. Ten má (a jaký!), nicméně jeho zkoumání a popis nebyly hlavním cílem tohoto výzkumu. Elpida je pěveckým sborem, aspekt hudby tedy není možno zcela od výzkumu oddělit nebo ho ignorovat. Nicméně její hlavní ambicí není zprostředkovat to, „jak Elpida zní“, ale především to, jakým prostorem je Elpida pro ty, kteří (nebo spíše *keré*) ji naplňují, a jakou roli v utváření tohoto prostoru (tedy prostoru vyjednávání) hraje hudba jakožto fenomén, který k tomuto utváření může sloužit jako ta nejlepší „technologie“ (Frishkopf 2019).

2. TEORIE

V této části budu záměrně postupovat nejprve od vymezení konceptů, které dovysvětlí jednotlivé pojmy důležité pro celkový kontext práce, až po širší teoretické pilíře, na nichž tato práce stojí. Protože se tato práce zaměřuje na seniorské skupiny, teoretickou část otevírám vymezením pojmu *senior*. Kým senior vlastně je, co ho klasifikuje, jaké postavení v naší společnosti zaujímá, proč má toto postavení diskriminující povahu a jak se tato forma nerovnosti a nesnášenlivosti projevuje (Vidovičová 2008: 116). Dále pak budu pokračovat

---

⁹ Kohorta je původně sociologickým výrazem (konkrétně demografickým) a myslí se jím „pokolení“ nebo „generace“ (Sociologická encyklopedie 2020), a v tomto smyslu ji ještě dále v textu budu zmiňovat. Thomas Turino nicméně kohortu vymezuje jako *kulturní* nebo *identitní*. Ty odkazují na sociální skupiny, které se formují na základě specifických konstelací sdílených zvyků, založených na podobnosti částí sebe sama (Turino 2008: 111). Věk je pak jedním z významných základů pro formování těchto kohort (není tedy nakonec v rozporu s původním sociologickým vymezením). Další kohorty pak mohou vznikat také kolem zájmů a koníčků (cyklisté, fotbaloví fanoušci, bluegrassoví nadšenci, kajakáři) (Turino 2008: 112). *Holky* z Elpidy tak podle tohoto vymezení spadají jak do kohorty „věkové“, tak té vzniklé kolem zájmů (zpěv).

představením hlavních teoretických konceptů této práce, které v sobě zároveň nesou možnost pro vytvoření jistého pole rezistence proti této nerovnosti, a to za pomoci fenoménu hudby.

2.1. SENIOŘI

Pojem *senior* ve svém nejobecnějším vymezení reprezentuje staršího člověka, ale také nejstaršího a zpravidla váženého člena nějakého společenství (Haškovcová 2012: 148). Tím jediným objektivním faktorem pro určení toho, kdo označení *senior* podléhá, je kalendářní věk jedince (tzv. chronologický věk). Podle Českého statistického úřadu tak za seniory považujeme obyvatele České republiky ve věku 65 let a více (Český statistický úřad 2025) a momentálně se obyvatelstvo blíží k momentu, kdy v něm budou právě lidé nad 65 let tvořit téměř jednu čtvrtinu (Vidovičová 2006)¹⁰. Podle Vidovičové se tato skutečnost v období vrcholné modernity snoubí s dalšími změnami v sociální realitě na makro i mikro úrovni, jako je globalizace, hodnotové změny, variabilita životních cyklů a stylů, individualizace rizik nebo konzumní kultura. V interakci právě s těmito novými skutečnostmi se pak stáří stává multidimenzionálním prostorem, ve kterém se mísí sociální, ekonomické, kulturní a psychologické vlivy, a v němž se odehrává jedna z výjimečných a neopakovatelných zkušeností životního cyklu (Vidovičová 2006).

Toto období „výjimečně a neopakovatelné zkušenosti“, do které člověk později ve svém životě vstupuje, doprovází nejenom výrazné – často subjektivně negativně vnímané - změny (jako jsou hlavně fyzické, psychické a socioekonomické¹¹), ale často musí čelit ještě další nepříjemnosti. Je vystaven – v rámci moderní společnosti – poměrně pevně zakořeněné ideologii zvané ageismus. Ta se pak, na rozdíl od eufemismu obsaženém v základním vymezení tohoto pojmu, na seniora jako „váženého člena společenství“ nejenom nedívá, ale své oči má tendenci mít dokonce přísně zavřené.

---

¹⁰ Na konci roku 2024 představoval podíl seniorů v populaci jednu pětinu. Na sto dětí pak připadalo 133 seniorů (Český statistický úřad 2025).

¹¹ Ondráková 2012.

2.2. STÁRNUTÍ, AGEISMUS A VĚKOVÁ DISKRIMINACE

Stárnutí je nezvratitelný proces doprovázený specifickými degenerativními, morfologickými a funkčními změnami (Masarykova univerzita 2016).

Jako každý živý organismus i člověk se narodí, dospívá, stárne, a nakonec zemře (Sokol 2016: 164).

Stárnutí je nevyhnutelným procesem, který se nějakým způsobem dotýká všech oblastí našeho života. Nejlépe ho můžeme pozorovat sami na sobě, na lidech nám blízkým, na pianinu po babičce, které se svou původní podobou, natož zvukem nemá dnes už mnoho společného. Všichni a všechno se pod tíhou času mění a tato změna se bezprostředně týká i naší společnosti.

O tom, že jako společnost rapidně stárneme, jistě slyšel nebo četl snad každý z nás, kdo není izolovaný od médií a sociálních sítí. To, že se jedná o fakt, tedy poznanou a ověřenou dílčí skutečnost (Slovník cizích slov 2024), nás mohou přesvědčit například dlouholeté výzkumy na poli stáří a stárnutí, sociální gerontoložky Lucie Vidovičové. Sama si v úvodu své publikace *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti* (2008) pokládá komplexní otázku co je na „věku“, že má takovou moc nad našimi osudy, a proč jeho význam roste s tím, jak roste jeho matematická hodnota? Věk jednoduše není „jen číslo“, tedy informace sdělující, kdy jsme se narodily. Věk s sebou ve společnosti nese nejrozličnější sociální „nánosy“, očekávání, přístupy a stereotypy, které ale ve výsledku ovlivňují to, jak lidé jednotlivé věkové skupiny vnímají.

Jedním z poměrně nových, ale široce rozpoznávaných sociálních fenoménů, který je s narůstajícím věkem ve společnosti a jeho problematizací neprokazatelně spojen, je již jmenovaný ageismus a věková diskriminace (Vidovičová 2008: 9). Co se za tímto fenoménem, typickým především pro moderní společnost západní Evropy a USA skrývá a proč je základem marginalizace osob seniorského věku, se pokusím popsat na následujících řádcích.

Nejprve vyjasním rozdíl mezi pojmy ageismus a věková diskriminace. Především nejde o synonyma, jak někdy mylně bývají tato slova chápána. Dokonce neplatí ani to, že věková diskriminace je projevem ageismu (nebo naopak). Věková diskriminace je chování, na základě kterého není člověku umožněno participovat na dobrech společnosti, jako jsou

služby, zaměstnání apod. jen kvůli jeho chronologickému věku¹² (Vidovičová 2018). „Ageismus je pak širší ideologie¹³, která stojí za tím vším, která jednak vysoce zvýznamňuje právě samotný věk a jednak pak ty jednotlivé věky opatřuje určitými nálepkami, typicky, že mládí je hloupé a stáří senilní (...). Ideologie věku, to že je věk tak důležitou sociální charakteristikou každého z nás, je jako jiné ideologie zneužívána k tomu, aby ti s tím „správným“ věkem získali nějakou nadmoc nad těmi se „špatným“ věkem. Ve výsledku můžeme říct, že ageismus jako ideologie je více fluidnější, vágnější, ale nakonec mnohem více ovlivňuje naše každodenní životy než věková diskriminace“ (Vidovičová 2018).

Takto Vidovičová popisuje význam ageismu v jednom z rozhovorů, a pro jeho jasnost a srozumitelnost jsem si ho zde dovolila použít. Jeho oficiální definice (uvádí ji v již zmíněné publikaci), kterou navrhuje na základě některých dosavadních definic a jejich problému v nejasnosti vztahu mezi příčinami a důsledky, nebo na základě jejich skrytě ageistických prvků (Vidovičová 2008: 112), zní: *Ageismus je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovaná skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité kohortě/generaci* (Vidovičová 2008: 113).

Ať už zjednodušeně nebo v rámci oficiální definice, je patrné, že ageismus je formou oprese, která ovlivňuje jak život jedinců ve vyšším věku, tak život skupiny obyvatel, kterým jsou atributy spojené se stářím (vyšším věkem) připisovány (Höschl a eds. 2014: 32). Navíc, pokud jde o genderovou identitu (která ovlivňuje zkušenost stárnutí), jsou to právě ženy, které bývají popisovány jako ty, kdo nejvíce trpí ageismem, který se ve stáří spojuje se sexismem¹⁴ (Marhánková 2008: 28). V každém případě je ageismus komplexním fenoménem, který je složen z nejrůznějších rovin a projevů, a také má nejrůznější zdroje, z nichž některé přiblížím v následující kapitole.

---

¹² Chronologický věk se liší od tzv. věku identitního. Věková identita v sobě neobsahuje pouze chronologický věk, ale různé typy věku subjektivního, založeného na vlastním sebehodnocení (Vidovičová 2008: 55).

¹³ Autorem pojmu ageismus je americký psychiatr a gerontolog Robert N. Butler, který pojem poprvé použil v rámci debaty o bytové politice v roce 1968.

¹⁴ To, že sbor Elpida tvoří pouze ženy tak není náhodou, ani cílenou ironií.

2.2.1. ZDROJE AGEISMU

Pokud bych zde měla dopodrobna rozebrat všechny, často velmi komplexní a vzájemně propojené příčiny ageismu, ke kýžené etnografii sboru Elpida bych se jednoduše už nemusela dobat. Protože ale etnografická část této práce poukazuje na způsoby, jakým se skupina seniorek vymezuje vůči nejružnějším stereotypům a diskriminačním mechanismům ageismu, je důležité některé z těchto zdrojů alespoň rámcově představit.

Co se týče doby zrodu ageismu, historicky ho můžeme datovat přibližně ke vzniku moderního státu, který s sebou přinesl industriální revoluci (tedy alespoň podle teorie modernizace, která toto stanovisko zastává, i když tato teorie měla a má své kritiky). Zde totiž koření nízký sociální status starších osob v dnešní společnostech (Vidovičová 2008: 133). Status starých lidí byl v předindustriálních společnostech vysoký, byli nahlíženi jako experti na zdraví a dlouhověkost (...), k jejich privilegovanosti přispívalo i souhra různých faktorů jako kontrola nad lidskými a materiálními zdroji, vědomosti, expertíza a zkušenosti, prestiž a pozice autority, vliv v komunitě, moudrost a víra v jejich mystickou moc (Vidovičová 2008:134). Jejich autorita byla také zakořeněna v možnosti dohledu nad zdroji a strukturami příležitostí, což upevňovaly zákony o dědictví (...) a další praktiky upravující distribuci moci ve společnosti. Tento status ale směrem k modernitě starší lidé ztrácejí nejen jako status, ale i jako ekonomickou moc (Vidovičová 2008: ibid). Jejich dosud oslavované charakteristiky jsou nahrazeny fyzickou silou, výdrží (...) a ochotou vyrovnávat se s rychlými změnami – tedy rysy potřebnými u moderních výrobních pásů (Dannefer in Vidovič 2008: 134).

Pokud jde o zdroje ageismu, Podle Palmora je můžeme rozdělit na tři skupiny: individuální, kulturní a sociální (Palmora in Vidovičová 2008: 120). Mezi individuální zdroje patří např. strach ze smrti a stárnutí (...), dále frustrace a agrese, ze které pramení hostilita vůči členům minoritních skupin, nebo autoritářská osobnost, u níž jsou předsudky manifestací nejistoty. Do této individuální oblasti spadá také proces zautomatizované kategorizace (vychází ze sociálně-kognitivní teorie), pomocí níž rozdělujeme „druhé“ do tzv. *in-groups* a *out-groups* na základě jejich „očividných“, kulturně a stratifikačně významných charakteristik, jako jsou rasa, pohlaví a věk (Reskin in Vidovičová 2008:122). Jsou to pak právě *out-groups*, co nejčastěji podléhají stereotypům a generalizacím, protože abychom lépe dosáhli pozitivního obrazu o nás (tedy *in-group*), lze to udělat nejjednodušším způsobem, tedy vyčleněním se vůči nějakému „oni“, tedy *out-group* (Vidovičová 2018).

Vidovičová také upozorňuje na homogenitu seniorů, která je jim skrze tyto stereotypizace společností přisuzována. Na základě nejrůznějších vlivů jsou ale senioři naopak jednou z nejvíce heterogenních, věkově diferencovaných skupin ve společnosti (Vidovičová 2008: 124). Stigmatizace a nálepkování seniorů, vycházející z cíleného vymezování se proti seniorům jakožto příslušníkům uměle zkonstruované *out-group*, mají za následek nepřátelský a nevíтанý postoj vůči seniorům jako členům společnosti.

Krátce ještě zmíním další dva zdroje ageismu, tedy kulturní a sociální. Mezi ten kulturní spadají různorodé faktory jako hodnotové systémy, jazyk, mediální kultura, humor, umění a literatura. Jejich specifíkem je pak jejich schopnost stereotypy a diskriminační postoje do nich jednou vložené dále téměř neomezeně replikovat (Vidovičová 2008: 125). Sociální zdroj ageismu ve svém základu nese již několikrát zmíněný fakt, tedy že starých lidí je „hodně“ (...) a stále jich přibývá (Vidovičová 2008: 126). Mezi hlavní dva motory populačního stárnutí pak Vidovičová (2008) uvádí zvýšení naděje na dožití a míry přežití.

2.2.2. MŮŽEME SE BRÁNIT?

Pokud jde o prevenci ageismu, opět se setkáváme se snahou, k jejímuž dosažení neexistuje jedno univerzální řešení. Nicméně na otázku, zda je vůbec možné se ageismu nějakým způsobem bránit, odpovídají mnohé výzkumy sociální gerontologie kladně. Na základě své studie *Povaha a prevence diskriminace seniorů v ČR* (2008) dochází Vidovičová ke třem úrovním možných řešení. Jde o individuální rovinu, střední (mezo) rovinu a makro-rovinu. *Individuální rovina předpokládá, že problém alespoň do určité míry leží v jedinci samotném a je tedy také na něm, aby tuto příčinu odstranil, případně sám proti nějakému problému bojoval* (Vidovičová 2008: 43). Tato rovina tak zahrnuje různé typy osobních strategií, variujících od pasivních postojů, až k aktivnímu čelení diskriminaci (Vidovičová: *ibid*).

Třetí (a nejabstraktnější), makro-rovina, by naopak měla směřovat ke společnosti jako celku a jejím agregovaným složkám, k nimž patří i např. pracovní trh, zdravotní a sociální systémy, média apod. (Vidovičová 2008: 47).

V rámci mého tématu nás ale nejvíce zajímá druhá jmenovaná, tedy střední rovina řešení problému diskriminace seniorů. Ta již zahrnuje širší síť sociálních vztahů, jak neformálních jako je rodina, tak formalizovaných, to mohou být různé zájmové organizace a otázky jejich působení pro anebo proti věkové diskriminaci (Vidovičová 2008: 43). Síla této roviny podle autorky tkví v reprezentaci zájmů seniorské skupiny, kterou navíc vidí jako určitou formu

„organizované obrany“ (v jistém smyslu je tak v opozici k volené pasivitě první roviny). Spadají sem tedy nejrůznější podoby seniorské svépomoci (jako je praktická výpomoc), sdílení informací, ale také vzájemné setkávání (...) a to v rámci nejrůznějších seniorských klubů a organizací, které v sobě obsahují aktivity a zapojení, program nebo hobby¹⁵ (Vidovičová 2008: 45). Organizace, ale i sbor Elpida tak až učebnicově spadá do vymezení této střední roviny řešení. Nejenomže jako organizace podporuje, ale také reprezentuje veřejně zájmy seniorské skupiny, a stává se tak příkladnou formou zmíněné organizované obrany. A k této obraně si povolává médium, kterým je hudba. Za její pomoci se sbor Elpida stává prostorem vyjednávání a resistance proti popsané věkové diskriminaci.

2.3. HUDBA JAKO NÁSTROJ VYJEDNÁVÁNÍ

Hudba ve sboru Elpida, provozována prostřednictvím sborového zpěvu, tedy funguje (podle etnomuzikologického modelu Alana Merriama „music as culture“) jako vzorové pole pro výše zmíněné vyjednávání.

Jednou z hudebních podob, která dává tomuto vyjednávání prostor je tak zvaná *účastnická performance*, jeden ze čtyř konceptů Thomase Turina, který popisuje ve své studii *Music as Social Life: The Politics of Participation (2008)*. Jde o speciální pole aktivity, ve které je stylizovaný zvuk a pohyb konceptualizován především jako posílená sociální interakce (Turino 2008). Tím nejdůležitějším je zde společné provozování hudby, nejde o dokonalý výsledný umělecký produkt. Naopak – „kvalita“ je zde měřena tím, jak se účastníci při aktivitě cítí. Ti jsou jádrem této performance, a ta je nesmírně důležitou silou pro sociální pouta (Turino 2008: 29). Pokud má tato performance nějaký cíl, je jím přizvat další účastníky. Společně, bez ohledu na hudební vyspělost jednotlivců, se přispívá ke kohezi skupiny a posílení sociálních vazeb. Ve společné aktivitě zejména pravidelných zkoušek sboru Elpida tak můžeme vidět příklad, který tento druh participace potvrzuje.

Aktivita sboru se ale zrcadlí i ve druhém z hudebních modů popsaných Turinem. Tentokrát jde o *prezentační performanci*, kterou vytváří určitý protiklad k performanci účastnické. Prezentační performance je založena na takovém modelu, kdy jedna skupina poskytuje hudbu pro druhou skupinu, tedy publikum, které se na vzniku hudby nijak nepodílí

---

¹⁵ Mezi další body řešení spadající do mezo-úrovně jsou, kromě důležitosti vzájemného sdílení, setkávání a zapojení se do aktivit, hobby nebo programu, také vztahy mezi generacemi (Vidovičová 2008: 45). Pokud jde o prevenci ageismu, tyto vztahy jsou (nejen Vidovičovou) vnímány jako jedny z klíčových bodů.

(Turino 2008: 26). Cílem hudebníků v rámci této performance je tedy vytvářet hudbu pro publikum (...) a tento cíl tak generuje rozmanité hodnoty, praktiky a stylové rysy, které tvoří rozdíl mezi participačním a prezentačním polem (Turino 2008: 52). Hudba je zde brána jako umělecký objekt, který nepodléhá (na rozdíl od participační performance) nejruznějším obměnám (Turino 2008: 54).

I v tomto konceptu můžeme, a to velmi názorně, hudební praxi Elpidy rozpoznat. Na poměrně častých veřejných vystoupeních se *holky* přepínají do „uměleckého modu“ a jde jim tak hlavně o umělecký výkon. Aktivity sboru potvrzující oba popsané performační mody, které dávají seniorkám prostor pro zmíněné vyjednávání, názorně přibližují v empirické části práce.

Vybaven kompetencí v přepínání mezi těmito poli, sbor Elpida si svou hudební praxí, za jejich pomoci, sám pro sebe vytváří pozoruhodný fenomén, který současný kanadský etnomuzikolog Michael Frishkopf označuje jako *soundworld*, a je parafrází fenomenologického konceptu Jürgena Habermase – tak zvaného *žitého světa* (v německém originále *Lebenswelt*, anglicky pak *lifeworld*) – konceptu žité intersubjektivní reality, ve které my lidé hledáme stabilní, hodnotnou existenci a slouží jako základ pro vytváření osobních a komunitních identit (Frishkopf 2022).

Koncept *žitého světa* Habermas rozpracoval ve svém díle *Teorie komunikativního jednání* z roku 1981. Toto komunikativní jednání – založené na dialogu, kdy jeho smyslem je jazykové dorozumění se jako základ pro sociální vztahy - je spojeno s žitým světem, na rozdíl od jednání instrumentálního, které je vázané na systém, tedy na moc a peníze (Balon 2008: 192). Je to právě komunikativní jednání, které je k *žitému světu* orientováno (oproti účelovému, instrumentálnímu jednání). *Žitý svět* pak Habermas ve své teorii analyzuje a chápe jej dokonce jako strukturotvorný pro společenský systém. Dále ve svém díle operuje také s pojmem „kolonizace žitého světa“ (Van Reijen 1995: 50). *Žitý svět* je podle Habermase nezbytně obklopen systémem, který má tendenci ho v nejruznějších podobách kolonizovat nebo vykořisťovat (Frishkopf 2022: 75). Osvobození se od tohoto vykořisťování systémem – který se projevuje jako nejruznější diskriminace, například i ta věková – pak vyžaduje sociální solidaritu. A je to právě hudba, která podle Frishkopfa funguje jako mocná sociální síla schopná posilovat samotný *žitý svět* zevnitř, a to za pomoci jmenovaného *soundworldu* – konceptu, který Frishkopf rozpracovává ve svém projektu aplikované

etnomuzikologie „Music for Global Human Development“, který se zaměřuje na podporu lidského rozvoje prostřednictvím spolupráce hudebních komunit (Frishkopf 2022: 71).

Tento *soundworld* Frishkopf umísťuje do samotného centra *žitého světa* a je místem, které vytváří „zvuk a solidaritu“. Tvorba tohoto „zvuku“ (hudby) pak podléhá účastnické praxi, prostřednictvím které se tak upevňuje nejenom samotný *soundworld*, ale i jinak křehký *žitý svět*, který ho obklopuje. Společně vytvářený *soundworld* - jehož síla se rozšiřuje v kolektivním muzicírování - se tak stává epicentrem sociální interakce a solidarity, tedy mocnou sociální silou schopnou posilovat samotný *žitý svět* (Frishkopf 2022: 76).

Ženský seniorský sbor Elpida je tak prostorem pro posilování tohoto *žitého světa* za pomoci společně provozované hudby, která je zde médiem, které pomáhá odstraňovat nejrůznější hranice právě skrze sdílený zážitek *soundworldu* (ibid: 78). V tomto případě se pak tyto hranice zrcadlí v podobě ageismu. To, jakým způsobem sboristky Elpidy svůj *soundworld* kultivují a posilují, zda a jak jim tato „hudební kultivace“ slouží se vůči hranicím nastavovaných ageismem vymezovat, nebo zda se je dokonce snaží pokořit a/nebo jim předcházet, jsou pak výzkumnými otázkami této práce.

3. METODOLOGIE

3.1. METODY VÝZKUMU

Pro realizaci svého terénního výzkumu jsem, stejně tak jako u předešlého výzkumu k bakalářské práci, zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, která usiluje o vykreslení barvitosti a vrstevnatosti (sociálního) světa, významů, které různí lidé připisují různým fenoménům, způsobů, jak jej prožívají a kontextů, jež se na této mnohosti podílejí. Tato strategie má za cíl porozumět jednání aktérů i sociálním strukturám, v nichž se dané jednání uskutečňuje (Novotná a eds. 2019: 260). V rámci této strategie jsem pak zvolila výzkumný design etnografického výzkumu, který je typický pro sociokulturní antropologii¹⁶ (Novotná a eds. 2019: 273). Jde o design obsahující dvě roviny, které etnografii charakterizují. Jde jednak o výzkumnou praxi prováděnou etnografy v rámci terénního výzkumu se skupinami lidí, ale zároveň je to i způsob nefiktivního psaní, který je zakotven v systematicky sbíraných datech z terénu a dalších relevantních sekundárních zdrojů (Madden 2010: 34).

U Sekundárních zdrojů se na tomto místě zastavím, protože byly pro tento výzkum významnými zdroji a výrazně tak dopomohly k celkové konstrukci dat. Šlo jak o zdroje dat osobní povahy, tedy konkrétně kroniku sboru Elpida nebo osobní alba fotek aktérek, tak o mediální zdroje dat (Novotná a eds. 2019: 395), které jsou s celým dosavadním veřejným životem Elpidy úzce spjaty a do velké míry hudební praxi tohoto sboru reflektují (jde hlavně o rozhovory s členkami a vedením sboru a video/audio záznamy jejich vystoupení na nejrůznějších internetových platformách). Všechny zdroje osobní povahy (především fotografie) jsou v této práci použity s výslovným souhlasem jejich majitelů.

Pokud jde o techniku tvorby dat, použila jsem zúčastněné pozorování, které je považováno za nezbytnou v tomto typu (*pozn.*: etnografického) výzkumu (Novotná a eds. 2019: 273). Byť v sobě tato technika nese jistý protimluv (jak má člověk „pozorovat“ a zároveň se „účastnit“?), pokusila jsem se tento problém, jak doporučuje i citovaná metodologická učebnice, řešit nalezením „zlaté střední cesty“ (...) a roli pozorovatele a účastníka tak střídát (Novotná a eds. 2019: 371). Přes počáteční nezdary se mi nakonec podařilo tyto dvě roviny skloubit, a to zejména po upevnění vztahů mezi mnou a aktérkami, které se nakonec projevíly jako přátelské a má role „účastníka“ tak ze sebe mohla shodit

---

¹⁶ V mém případě tento výzkum ještě specifikuji na výzkum hudebně-etnografický, tedy výzkum, který je charakteristický pro obor etnomuzikologie (Jurková 2013).

jistou odtažitost, což ve výsledku zapříčinilo daleko efektivnější pobyt v terénu, a hlavně pak samotné „pozorování“.

Další podstatnou roli v tvorbě dat pak tvořily rozhovory. Z původně plánovaných polostrukturovaných se téměř v naprosté většině nakonec vyvinuly rozhovory nestrukturované. A to jak v případě individuálních rozhovorů, tak v rozhovoru skupinovém. To s sebou neslo jak výhody, tak i určité nevýhody, nicméně kýžený cíl (kvalitativních) rozhovorů, tedy porozumět perspektivě dotazovaných a významům, které přikládají žitému světu, byl v tomto případě naplněn (Novotná a eds. 2019: 318). Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon v mém mobilním telefonu, a byly provedeny za ústního souhlasu všech dotazovaných.

3.2. ETIKA

Seniorské prostředí je prostředím citlivým v mnoha ohledech, okruh etiky nevyjímaje. O tom jsem se mohla přesvědčit už při výzkumu ke své první práci, jehož terénem bylo taktéž seniorské prostředí. To bylo navíc institucionalizované, což vyžadovalo zvlášť opatrný a citlivý přístup, který podléhal především obecně platným etickým principům procedurální etiky (Novotná a eds. 2019: 61). Etika, jako základní a nesmírně důležitá součást společenskovedního výzkumu, je nicméně ustavována v interakci právě procedurální etiky a „mikroetiky“ (Novotná a eds. 2019: 61), která je vyjednávána během drobných každodenních rozhodnutí v eticky složitých a mnohvrstevných situacích (Novotná a eds. 2019: 89).

V případě výzkumu k této práci jsem naštěstí nemusela řešit žádné větší etické otázky, které by výzkum komplikovaly nebo snad znemožňovaly¹⁷. Pokud bych ale měla uvést jeden aspekt, který jsem, konkrétně na úrovni mikroetiky, byla v rámci výzkumu nucena promýšlet, pak by měl podobu nejasnosti ohledně oslovení sboristek Elpidy. Jak jsem již naznačila v Úvodu, o členkách sboru mluvím v naprosté většině jako o *holkách*. Ne „aktérkách“ nebo třeba „dámách“. Mluvím o nich takto nejenom proto, že si tak říkaly mezi sebou, ale s tímto oslovením začaly, po našem bližším seznámení, naléhat i na mě. To, že

---

¹⁷ K tomu částečně přispíval i fakt, že Elpida je organizací neziskovou, tedy nestátní, která „pouze“ nabízí volnočasové aktivity seniorům a nepodléhá v žádném ohledu nejruznějším vnitřním řádům, kterým jinak často právě státní instituce podléhají, a kterým bych se v rámci výzkumu musela nějak přísněji podrobovat.

jsem je tímto emickým oslovením začala oslovovat během výzkumu a stejně je tituluji i v této práci, pak vychází především z tohoto naléhání. Důvod tohoto oslovení se navíc opírá o proces, kdy se *holky* za pomoci tohoto vzájemného oslovování vztahují k věkové identitě, o které mluvím v teoretické části. Skrze věkovou identitu člověk sebeidentifikuje svůj věk, a často bývá nezávislá na jeho skutečném chronologickém věku. Je důležitá hlavně pro sebepřijetí a zdravé sebevědomí. *Holky* se tak tímto oslovením vzájemně utvrzují k přináležení k věku, který fakticky nesouhlasí s jejich chronologickým věkem. Byť jsem se ze začátku zdráhala toto oslovení přijmout, později jsem pochopila, že moje nepřijetí (osobou o generace mladší) oslovovat je *holky* by znamenalo odmítnout akceptovat jejich identitní věk. Nakonec bych se tak z přílišné slušnosti dostala do nevítané pozice někoho, kdo odmítá vnímat a přijímat jimi zvolené a sdílené nahlížení na svůj věk, čímž bych paradoxně jen přikládala další poleno do ohně nejrůznějších ageistických tendencí, proti kterým se sbor vymezuje.

Závěrem bych zdůraznila, že *holky* byly i přes toto důvěrné oslovení především aktérkami mého výzkumu a toto oslovení se tak s jejich „aktérstvím“ nijak nevylučuje. *Holkami* se pro mě v jeho procesu staly a už jimi zůstaly. Nedávalo by smysl je v rámci celé této etnografie (kterou tvoří jak pobyt v terénu, tak samotné psaní) oslovovat jinak. Oslovení, které vychází z emické perspektivy, ale nakonec je přeci jen nutně ovlivněno etickou interpretací, pak z tohoto důvodu ponechávám v celé práci psané kurzívou.

3.2.1. ANONYMIZACE

V této části považuji za nutné vysvětlit důvody, které mne vedly k tomu ponechat ve čtyřech konkrétních případech původní jména. Jde o název sboru (který se slučuje s názvem celé organizace), jméno jeho současné sbormistryně Elišky, bývalé sbormistryně Zuzky a kytaristy Vaška. Byť jsem se ještě těsně před začátkem psaní práce rozmýšlela, zda Elpidě nevymyslet alespoň podobně libozvučné, nicméně anonymní jméno, nakonec jsem se rozhodla sboru jeho originální název ponechat. Činím tak z následujících důvodů.

Tím prvním je, že se k Elpidě a její patnáctileté činnosti váže bezpočet článků, nahrávek, rozhovorů, videí atd., v naprosté většině lehce dohledatelných na internetu¹⁸. Protože se všemi těmito sekundárními daty hojně pracuji a v této práci je využívám (jde např. o část rozhovoru vedeného na známé radiové stanici, citace článků atp.), nedávalo by smysl název

---

¹⁸ Elpida je veřejně činná organizace, její činnost je tudíž viditelná především prostřednictvím médií a sociálních sítí.

sboru anonymizovat. Především pak proto, že všechny citované údaje musí být ozdrojované, a veřejně dostupný zdroj často již ve svém názvu jméno Elpida nejenom nese, ale i se o něm dále zmiňuje ve svém obsahu. O Elpidě je celá kronika sboru (taktéž veřejně dostupná na internetu), s Elpidou spolupracovalo a mluvilo o ní mnoho veřejně známých osob, je o ní slyšet ve veřejném prostoru a tak dále. Anonymizovat název tohoto sboru by bylo jako anonymizovat například *Kühnův dětský sbor* – způsobilo by to nemožnost citovat veškeré veřejně dostupné zdroje o něm, vypovídající a tvořící poměrně podstatná data k výzkumu. Navíc by z detailního popisu tohoto (byť anonymizovaného) prostředí muselo být čtenáři patrné, o jaký sbor se ve skutečnosti jedná. Především z toho důvodu tedy původní jméno sboru v této práci ponechávám, a to za podepsaného informovaného souhlasu ředitelem organizace Elpida, která sbor zaštiťuje, a který tak byl jeho prostřednictvím s touto skutečností seznámen.

Druhý důvod, proč název sboru nepodléhá anonymizaci je prozaický – samotné vedení organizace, sbormistryně i *holky* se s anonymizací sboru příliš neztotožňovali (hlavně pak z důvodů výše jmenovaných), a můj původní záměr organizaci i sbor za každou cenu anonymizovat nebyl z jejich strany jednohlasně vítán. Svým velkorysým „heleď, jak chceš sama, klidně to nech“, mě tak jemně nasměrovaly tam, kam chtěly a já jsem tento směr ochotně následovala. Jméno *Elpida* tedy Elpidě v této práci zůstává.

Pokud jde o sbormistryni Elišku, její vlastní jméno v práci ponechávám z podobného důvodu, jako ponechávám původní jméno Elpidě – na její výslovné přání, jehož ústní podoba je zaznamenána na nahrávce. Jména ostatních aktérů výzkumu (kromě jmenovaného kytaristy Vaška¹⁹ a původní sbormistryně Zuzky) – tedy především *holek* – jsem plně anonymizovala.

Na úplný závěr zmíním ještě jedno, ne možná nejpodstatnější úskalí, které s „neanonymizací“ Elpidy spojují, ale vnímám jako důležité se ho alespoň letmo dotknout. Jde o ponechání původního jména sboru, které by snad mohlo některému čtenáři této práce evokovat určitý záměr – a to záměr dělat Elpidě reklamu. V takovém případě zde musím svůj výzkum a práci hájit, a případnou „reklamu na Elpidu“ označit jako zcela neúmyslnou. Elpida je prostředím, které je (a bylo po celý čas mého výzkumu) nabitě pozitivní energií,

---

¹⁹ Vašek je veřejně známá osoba, vystupující s mnoha kapelami českého alternativního proudu. K tomu stál u zrodu samotného sboru, o čemž vypovídá ve veřejně dostupných rozhovorech, které v této práci využívám. Především z tohoto důvodu tedy i jeho jméno ponechávám bez anonymizace.

humorem, nadhledem a radostí. Narativ práce (především pak empirické části), který toto prostředí reflektuje, pak ani nemůže být jiný. Spojení tohoto „pozitivního narativu“ a původního názvu sboru by se tak mohlo někomu zdát jako ne úplně šťastné. V takovém případě se omlouvám a čestně prohlašuji, že jakákoliv, byť skrytá reklama na tento sbor, je čistě nezáměrná a etnografický výzkum byl prováděn podle všech náležitostí zajišťujících jeho validitu a relevanci. Jeho završením je pak tato práce, která je prosta jakéhokoliv úmyslu sbor propagovat.

4. EMPIRICKÁ ČÁST

V této části sleduji skupinu osob, kterou jsem zkoumala prostřednictvím svého etnografického výzkumu. Tato skupina osob se skládala (v průměru) z osmnácti žen důchodového věku tvořících dohromady pěvecký sbor Elpida a jejich sbormistryně, třiaadvacetileté studentky Elišky. Ty jsou propojeny interpersonálními vazbami, které jsem mohla pozorovat a zaznamenávat především ve dvou typech prostředí, které dávaly sboru prostor k jeho aktivitě.

Tím prvním bylo místo jeho pravidelných středečních zkoušek, které tvořil menší taneční sál v prvním poschodí neziskové organizace Elpida (při které sbor před téměř patnácti lety vznikl), která nyní sídlí ve frekventované části pražského Smíchova, v budově z poloviny 19. století. Toto místo se každou středu (téměř bez výjimek) zaplnilo na dvě hodiny *holkami*, které pod vedením Elišky zpívaly nejenom už dříve nacvičený repertoár, ale také se často učily nový.

Druhým typem prostředí, který *holky* zaplňují obzvláště rády, jsou pak místa veřejných vystoupení, kde sbor společně s Eliškou předvádí „co umí“ před publikem, které bývá rozmanité stejně tak jako příležitosti, ke kterým je Elpida zvána. Elpidu lze totiž vidět vystupovat jak na akcích typu Vánoční trhy nebo Přehlídka seniorských sborů, tak se účastní i mezinárodních hudebních festivalů (určených především pro generačně mladší publikum) jako je již zmíněný *Rock for People*, nebo jdou jako hudební host pomoci rapperovi Restovi v předposledním kole souboje rapperů.

V empirické části tak sleduji především tyto dva typy prostředí, která Elpidě dávají prostor pro její hudební vyjadřování, ale také to, jak jsou na základě tohoto vyjadřování konstruovány vztahy mezi *holkami*, Eliškou a okolím (tedy hlavně publikem), a jakým způsobem z těchto interakcí vyplývá rezistence sboru proti popsanému diskriminačnímu

pohledu společnosti na občany seniorského věku. Obsah této části tedy rozdělují na dva bloky, které reflektují toto počínání Elpidy jak „na domácí půdě“ (tedy na pravidelných zkouškách v centru Elpida), tak na „hostující půdě“ (na různých vystoupeních). Součástí každého bloku jsou také „medailonky“, které přibližují mimo jiné historii sboru, jeho členky, sbormistryni anebo repertoár sboru, jako jeden z klíčových nástrojů vyjednávání sboru. Jako doplňující materiály přikládám v některých částech fotografie, a to jak vlastní²⁰, tak ty poskytnuté například Kronikou sboru.

4.1. ELPIDA NA DOMÁCÍ PŮDĚ

4.1.1. JAK TO VŠECHNO ZAČALO

Celou tuto kapitolu pojednávající o životě sboru na půdě jejího domovského centra, tedy organizace Elpida, záměrně otevírám krátkým nahlédnutím do historie jeho vzniku, od které se celý následující, ale i dnešní život, ale i podoba sboru Elpida odvíjí. Nebýt totiž organizace Elpida, sbor Elpida by nikdy nevznikl. Nebýt lidí v jeho vedení, kteří před 14 lety vnímali jako nutné poukázat na citelně nepříjemnou tendenci společnosti nekompromisně zavírat před stářím a stárnutím oči, nepíšu o něm dnes tyto řádky. Sbor Elpida vznikl narychlo a za účelem původně jednorázové akce. Z této jednorázové akce se nakonec stala „akce“, která trvá dodnes.

Za jakých okolností, kdy a proč sbor Elpida vznik, podrobně reflektují tři důležité osobnosti spjaté se sborem Elpida (Eliška, kytarista Vašek a členka sboru Vlasta) v rozhovoru na podcastu centra Elpida s názvem *Když hudba spojuje generace*²¹, z něhož pro ilustraci okolností vzniku sboru čerpám. Dalším zdrojem informací přibližujících genezi sboru jsou i střípky z mého osobní rozhovoru s jednou z těchto tří osobností, a to sboristkou a také kronikářkou sboru – Vlastou.²²

---

²⁰ K vytvoření a použití těchto materiálů jsem dostala ústní souhlas od vedení organizace Elpida, *holek* i Elišky.

²¹ Natočen 8.12. 2024 v Praze.

²² Když jsem se v začátku svého výzkumu ve sboru ptala na nějaké materiály osobnějšího rázu, které by dokumentovaly život Elpidy, *holky* i Eliška mi tehdy téměř jednohlasně sdělily – „*támhle je naše kronikářka, tý se zeptej!*“. Prstem ukázaly na štíhlou, černovlasou ženu okolo sedmdesáti let, která ve sboru patří do hlasové sekce altů. Po jedné ze zkoušek jsem za ní přišla s otázkou, zda bych s ní mohla udělat rozhovor, jak o jejím působení ve sboru, tak o kronice (která se ukázala být pýchou celého sboru a vždy, když na ni přišla řeč, o ní *holky* mluvily s jistou úctou). S úctou a patřičnou pýchou o ní mluvila i Vlasta, která souhlasila nejen s rozhovorem, ale nakonec i s tím, že fyzickou Kroniku na rozhovor přinese, abych si ji mohla prohlédnout (což není samozřejmé, protože je důvěrným dokumentem sboru a nečlenům sboru se „jen tak“ neukazuje).

Protože některé informace (stejně tak jako vizuální materiály týkající se historie sboru) v této práci čerpám (se souhlasem Vlasty) právě z Kroniky, vnímám jako důležité se o Vlastě a její dlouhodobé, důsledné a láskyplné práci na Kronice alespoň krátce zmínit.

V Elpidě Vlasta působí téměř od jejího samotného vzniku (píše „téměř“, protože přišla do sboru až o něco později, tedy ještě ne na úplně první oficiální schůzku sboru²³ a také se ještě neúčastnila historicky prvního vystoupení sboru s Pavlem Bobkem). Nicméně po tom, co sama poprvé s Elpidou vystoupí, zakládá Kroniku, ke které později přibývá ještě její webová „dvojče“. Aby mohla vzniknout tato internetová podoba Kroniky, naučila se Vlasta vytvářet webové stránky, stejně tak využila jednoho z kurzů centra Elpida - konkrétně fotografického - díky kterému se mohla Kronika plnit „pěknými“ fotkami z vystoupení a akcí, kterých se sbor účastnil. Kroniku vede po celých čtrnáct let existence sboru a celou dobu se důsledně stará o obě její podoby. Webová forma Kroniky je téměř přesnou kopií té fyzické, na což je paní Vlasta náležitě hrdá. Psát kroniku jí napadlo po jednom z prvních vystoupení na akci, u které moderátor chodil bavit *holky* do zákulisí svými vtipy. Vlasta usoudila, že by bylo dobré začít vtipy, ale i ostatní události spojené s vystupováním sboru, někam zaznamenávat – a tímto místem se stala Kronika²⁴, nad kterou jsme si společně povídaly o začátcích Vlasty ve sboru, které se snoubí s jeho samotným vznikem:

Já: Vy jste, Vlasto, v Elpidě od úplného začátku...

„Ne, já tam nebyla na úplném začátku...ale shodou okolností v tom roce 2010 u toho úplného začátku byla moje sestřenice. A já jsem v tu dobu v lednu zůstala sama a říkala jsem si mám dvě možnosti, buď zůstat doma a trápit se nebo se dostat mezi lidi a něco dělat...a tak jsem právě zavolal té sestřenici jako „nevíš o něčem“? A ona „pojd' chodit do sboru, budeme mít koncert s Pavlem Bobkem“ A já jako: já nemám na to zpívat s Bobkem a ona: „neboj, my mu tam děláme jen takový křoví...(smích)“ No, takže... ale tam jsem se nebyla tehdy podívat²⁵...no ale pak po tom koncertě prvním jsem přišla, ale to chodilo asi jen 12, 14 lidí tehdy. Takže to bylo takový...a ta akce skončila, splnilo to účel a holky tehdy řekly, že chtěj chodit zpívat dál, no (...). A pak Vaška napadlo to propojení staří-mladí, že by bylo

---

²³ Ta se uskutečnila 19. 10. 2010.

²⁴ Z rozhovoru s Vlastou dne 26. 3. 2025, v kavárně centra Elpida 14:30, Smíchov.

²⁵ Myšleno na koncertě Pavla Bobka, který byl zakončením tehdejší kampaně Elpidy, s názvem „Nech mou babičku na pokoji“.

dobrý udělat jako akci nějakou, takže sjednal vystoupení po „mladejch“ klubech po republice.“²⁶

Jmenovaný Vašek (kytarista kapely *Please the Trees*, 45 let) je výraznou postavou od samotných začátků dodnes s Elpidou spojenou. Byl to on, koho před lety napadlo jako prvního nezůstat jen u jednorázové kampaně, a že by tak narychlo vzniklý sbor seniorek mohl mít ještě další život. V podcastovém rozhovoru celý proces vzniku sboru popisuje následovně:

„Kolem roku 2010 mě oslovila Elpida s tím, že zakládají kampaň, která by nějakým způsobem měla zlepšovat mezigenerační vztahy. Myslím, že se to jmenovalo „Nech mou babičku na pokoji“ a já jsem byl velmi mile potěšen, protože mi přišlo důležitý zlepšovat mezigenerační vztahy, protože jsem měl pocit, že jsou senioři dost opomíjený, vlastně odsouvaní na okraj společnosti (...). Pak když ta kampaň skončila, ptal jsem se Elpidy, co bude dál, jak konkrétně na to téma navázat a jak bych ho mohl já zprostředkovat a angažovat se nějak v té věci. Protože to mě nikdy nezajímalo se někde jen tak produčirovat... Takže, nějak jako intuitivně mě napadl tenhle formát, že bychom mohli vytvořit sbor seniorů a zpívat s nima. Takže to byl ten prvotní nápad (...). Když jsem pak přišel na tu první zkoušku, a vlastně se vytvořil ten call, že se lidi můžou hlásit do sboru a že se bude zpívat, tak to očekávání bylo, že lidi budou zpívat svoje oblíbené písničky, ale vlastně tím, že jsem se v tom angažoval, tak jsem si potřeboval obhájit to, že jsem chtěl abychom zpívali písničky moje, potažmo umělců, co jsou mi jako blízký, což ve většině byly písničky v angličtině... takže to byla ta koncepční idea. No a s tím Pavlem Bobkem, tam myslím, že to byl vrchol té kampaně, ten sbor byl ve formě, že se už zkoušelo a vyměřšleli jsme, koho oslovit z těch známějších lidí v pokročilém věku, kdo by nějakým způsobem mohl s touhle věcí rezonovat. No a pro mě Pavel Bobek byl v tu dobu jeden z mála lidí, ke kterým jsem tíhnul a touhu s ním něco udělat. Takže jsme ho oslovili, on na to přistoupil a myslím, že jsme se s ním domluvili na dvou písničkách a byla to úžasná zkušenost (...). No byly jako hodně euforický tyhle začátky.“ (Vašek, 2024, 2:51).

Díky Vaškově hudebnímu backroundu (alternativní rock) se tak zvukově Elpida usadila v určitém hudební zaměření, které tehdy odstartovala na šnůře po „mladých klubech“ (jak je

---

²⁶ Ibid.

specifikovala Vlasta) jako je na příklad Palác Akropolis v Praze, klub Kredance v Českých Budějovicích nebo legendární Jazz Tibet Club v Olomouci, a je v něm v podstatě usazena dodnes, byť na podobné šnůry po mnohých koutech republiky (i mimo ni) už dnes nevyjíždí.

Detailnější rozbor toho, proč má Elpida tak rozdílný repertoár a „zvuk“, kterým se výrazně odlišuje od jiných seniorských sborů, přináší ale až druhá půlka Empirické části²⁷. Považovala jsem nicméně za nutné upozornit na kořeny tohoto rozdílu, které jsou pevně svázány právě se vznikem sboru a hudebním stylem, který tento vznik tehdy doprovázel.

Spolupráce s Pavlem Bobkem v rámci kampaně *Nech mou babičku na pokoji* tedy dala vzniknout ideji v kampani pokračovat i dál. Tuto ideu podpořili všichni. Jak Vašek a organizace Elpida²⁸, tak samotné *holky*, které se pro nápad bořit mýty o stáří a podporovat mezigenerační dialog za pomoci zpěvu nadchly. Jednorázová kampaň organizace Elpida z roku 2010 na sebe o dva roky později vzala podobu kampaně dlouhodobé – a vlastně trvající dodnes, která za pomoci nejrůznějších aktivit (koncerty, výstavy, workshopy...) propojující mladé umělce a publikum právě se seniory, propaguje ve veřejném prostoru myšlenku, že *Old's cool*. Toto poselství v sobě nese nejenom název této kampaně, je vetkán (nebo spíš vtisknut) i do jednoduchého bílého trička sboristek, ze kterého se tak po mnohaletém hledání nakonec stala „uniforma sboru“, ve které vystupuje.

Sbor Elpida je tak činorodou chloubou své mateřské organizace, která se za jeho pomoci cíleně snaží měnit pohled na stáří. Za dobu svého působení pod střešou organizace Elpida se tak ze sboru stal jeden ze čtyř hlavních projektů organizace, mezi které patří Ponožky od babičky, Linka seniorů a časopis Vital, který svým obsahem taktéž podporuje mezigenerační přesah (Elpida 2024).

Samotný sbor byl pak za svou necelou patnácti letou historií formován rozmanitými událostmi, změnami a příležitostmi – vystřídaly se v něm tři sbormistryně²⁹, různě se měnilo

---

²⁷ Ta zároveň přibližuje i některá z minulých, významných hudebních projektů sboru, mezi něž patří i spolupráce se jmény jako Jiří Suchý, Jan Burian, Dušan Neuwerth, Never Sol a další.

²⁸ Výroční zpráva Elpidy z roku 2010 pak o jmenované kampani, která dala vzniknout sboru, referuje takto: „Cílem kampaně je probudit zájem široké veřejnosti o téma stáří, ukázat jej v pozitivním světle a vyvolat mezigenerační debatu. Kampaň je dlouhodobá. Důvodem, proč jsme se rozhodli kampaň realizovat, byla naše zkušenost a přesvědčení, že většinová média vytváří negativní obraz o seniorech jako o „cílové skupině“, která je neproduktivní, podporovaná na úkor vlastních dětí a vnoučat. Málo se mluví o pozitivní roli, kterou senioři ve společnosti hrají, o jejich zkušenostech. Při své práci se přitom denně setkáváme se seniory, kteří jsou aktivní, optimističtí a živě se zajímají o společenské a kulturní dění (...).“ (Kronika 2011).

²⁹ Dvě z nich jsem měla možnost poznat.

osazenstvo sboru³⁰, přicházely možnosti vystupovat jak na ulici pro kolemjdoucí, tak na podiích mezinárodních hudebních festivalů, vyrůstaly v něm děti se sborem spojené (například Vaškův syn, bubeník, který dnes se svým otcem tvoří dvojici, která někdy sbor doprovází), statečně ustál dlouhou Covidovou pauzu. Jeho současná „podoba“, na které se podílelo nepřeborné množství vlivů je pak výsledkem, který jsem mohla vidět, zaznamenat a pokusit se zprostředkovat touto prací.

Ještě, než pootevřu dveře do domácího zázemí střeďečních zkoušek sboru, zastavím se u osobnosti, bez které by sbor Elpida neměl (a nemohl) mít takovou podobu, jakou má. Stejně tak jako by nemohl hrát samotný orchestr bez dirigenta, pěvecký sbor by nezpíval bez svého sbormistra. V případě Elpidy bez své sbormistryně. Je to ona, kdo utváří podobu i zvuk sboru, určuje a koriguje průběh zkoušek, rozhoduje co, jak a proč se bude zkoušet, organizuje výjezdy na vystoupení, připravuje podklady k novým písňím... Eliška – nejen sbormistryně sboru Elpida, ale i „adoptovaná vnučka“ *holek*.

4.1.2. ELIŠKA A JEJÍCH DVACET ADOPTIVNÍCH BABIČEK

Dnes dorážím na první zkoušku Elpidy, kdy sbormistrovské „opratě“ putují z rukou Zuzky (původní sbormistryně Elpidy) do rukou Elišky, kterou mám dnes poznat. Mám štěstí na tohle „střídání stráží“. Ještě před dvěma dny jsem mohla zastihnout Zuzku na pravidelné střeďeční zkoušce (to jsem byla v Elpidě úplně poprvé), která se sborem projížděla repertoár na nadcházející festival Rock for People; tam byla letos Elpida pozvána už potřetí. Dnes (výjimečně je ještě jedna zkouška před festivalem) už si své holky přebírá po Zuzce zpět Eliška, která se k vedení sboru vrací po studiích v zahraničí a na festival s nimi jede právě ona³¹. Je krátce před půl čtvrtou a já vcházím do menšího sálu v prvním patře centra Elpida; zrcadly na zdech a parketami na podlaze připomíná malý taneční sál. U vchodu je ovšem označen velkým nápisem TĚLOCVIČNA. Jak se později dovidám, slouží i jiným aktivitám, které Elpida nabízí, jako jsou country tance, jóga nebo nejrůznější přednášky. V sále se pohybuje asi dvanáct žen seniorského věku, které si nosí z vedlejší menší místnosti židle, stává je do půlkruhu uprostřed místnosti a nahlas si povídají o všem možném, do toho doráží ještě další ženy, které dělají totéž. Židle rozstavují překvapivě rychle, i přes jejich značnou

---

³⁰ V rámci výzkumu jsem poznala „tvrdé jádro“ sboru – šest *holek*, které jsou součástí sboru od prvních let jeho existence. Tři z nich jsou zároveň nejstaršími členkami sboru.

³¹ Na rok, kdy byla Eliška v zahraničí, v Elpidě „zaskakovala“ její původní (a tedy první) sbormistryně Zuzka (v Elpidě působila od jejího samotného vzniku, když ji později vystřídala její vlastní žačka ze ZUŠ, tedy Eliška), která se *holek* na tuto dobu Eliščiných studií přechodně ujala.

tíhu. „Schovávám“ se zatím do jednoho z rohů sálu, tedy za zády sboru a opírám se o zeď, dobře odtud vidím na celý sál. Je asi za minutu půl a do sálu, ve kterém už se sboristky usadily, energicky vchází mladá dívka s neposednými zrzavými vlasy a kulatými brýlemi, je jí něco přes dvacet. Odkládá si batoh a ihned se staví před půlkruh sboru. Ten ji registruje, ale ještě úplně neutichl ve svém „šveholení“. Dívka několikrát tleskne a se zvonivým hlasem zvolá na celý sál – „hej, holky, poslouvejte mě!“ Sboristky ihned učiní, co jim bylo nakázáno a šveholení se rázem mění v soustředění. Dívka začíná informacemi o organizaci odjezdu na festival, pak ihned přejde k rozezpívání sboru. Je patrné, že přišel někdo, kdo celému tělesu velí. Poznávám Elišku, sbormistryni Elpidy

(terénní deník, 14. 6. 2024)

Elišku poznávám jako třiatdvacetiletou, energií a téměř bez výjimky dobrou náladou sršící studentku dvou vysokých škol (obory matematika a filosofie), multiinstrumentalistku (kromě houslí a příčné flétny, na které chodila do ZUŠ, se na ostatní nástroje naučila sama), zpěvačku (od tří let zpívala ve sboru, později chodila na sólový zpěv také na ZUŠ), sbormistryni a také zaměstnankyni Elpidy³² a „další vnouče“ *holek*, jak Elišku samy rády označují. O svůj sbor se stará jak po hudební, tak organizační a produkční stránce. Ke své, před tím nikdy nevyzkoušené pozici sbormistryně, se dostala před šesti lety, a to díky zmíněné Zuzce, která *holky* tehdy dirigovala. V podcastu Elpidy ke svým začátkům říká:

„Já jsem v to době byla ještě na gymplu. Chodila jsem do ZUŠky na zpěv a učila mě chvílku Zuzka (...), která sbor vedla od počátku a ta mě tenkrát oslovila, když chtěla sbor předat. Tak jsem to vzala a od té doby jsem sbormistryně sboru.“ (Eliška, 2024, 2:06).

Náhradou za Zuzku, která odcházela na mateřskou dovolenou, se tedy stala tehdy sedmnáctiletá Eliška, která se této výzvy, tedy vést sbor o dvě až tři generace starších žen, chopila s odvahou sobě vlastní. Na otázku, co jí tehdy motivovalo k tomu převzít tento sbor, odpověděla:

---

³² Eliška byla v organizaci Elpida zaměstnaná ještě na jejím studijním oddělení (pracovala zde do minulého roku, po té dostala práci jako učitelka hudební výchovy na 1. stupni ZŠ), který se stará o vzdělávací kurzy nabízené seniorům. Tuto práci vykonávala poslední dva roky společně s vedením sboru, kterého se ujala před šesti lety. Organizace Elpida se tak svou rámcovou organizací stará nejen o zajištění širokého spektra aktivit pro seniory, ale v rámci jednoho ze svých hlavních cílů, kterým je podpora mezigeneračního dialogu, dává příležitost uplatnit se například i studentům.

„Já jsem hodně chtěla sbor do budoucna. To bylo můj hudební cíl, že bych jednou chtěla zkusit vést sbor. Takže to byla asi můj sen. Věděla jsem, že asi nebudu zpěvačka, ale vždycky jsem tíhla k tomu, že bych chtěla sbor. Myslela jsem si, že bude dětskej (...) Já jsem si to chtěla zkusit, věděla jsem, že to je risk, ale chtěla jsem.“ (...) Šla jsem tam tehdy hlavně pro hudební zkušenost a odnesla jsem si spíš sociální zkušenosti, to je asi největší vývoj. Je to pro mě daleko víc než práce hudební, je spíš sociální.“

To, že nakonec díky sboru Eliška nabyla nejen kýžené hudební zkušenosti, ale i ty „sociální“, dokládá její vztah s *holkami*, který přesahuje její „profesní“ roli sbormistryně. „Mám dvacet adoptivních babiček“, říká dnes ráda v rozhovorech do médií a zmiňuje to s úsměvem i v tom se mnou. Vztah „babiček a vnučky“ nicméně nebyl automatický. Eliška se ke sboru dostala jako studentka střední školy, navíc bez formálního hudebního vzdělání, které měla Zuzka (ta je absolventkou tří vysokých hudebních škol a měla zkušenost i s dirigováním). Osobní vztah s nově převzatým sborem generačně vzdálených žen společně chvíli budovaly (možná že i pro to je dnes tak silný). Tento vztah byl nicméně důležitý především pro autoritu, kterou v začátcích před sborem Eliška vůbec neměla:

„(...) už jsem si ji vybuodovala, ale už to dělám 6 let a za těch 6 let jsem si to vybuodovala no...skoro sedm vlastně, teď v listopadu to bude sedm...Ale neměla jsem ji vůbec... Jakože hlavně jsem jim byla úplně jedno, že jako já jsem před ně nastoupila a byla jsem... že ještě prostě řvaly a já jako... Že jsem musela být pak jako hnusná, abych jim nějak vysvětlila, že tady jsem šéf já no (smích).“

Na mou otázku, jak se nakonec k autoritě propracovala, odpověděla:

„Asi jsem si spíš vybuodovala vztah s nima. A asi s nima mám i bližší vztah, než bych možná měla mít. Chodím k nim na kafička domů a tak, a že už mě vnímají jako vnučku. A že ta autorita vznikla spíš, že jsem jako... Spíš, že mě začaly mít rády a chtěly mi jako neškodit, nebo že už vnímali to, že když hodně řvu a neposlouchají mě, že mě to trápí a nechtějí to dělat prostě no, mi přijde...“ (...)

Cesta k autoritě vedoucí sboru, která se mi u Elišky od prvního setkání zdála být jako úplně přirozená a jaksi „daná“, tak ve skutečnosti úplně samozřejmá nebyla. Zajímavým

aspektem při tvorbě Eliščiny „sbormistrovské“ autority je, že tato cesta šla přes osobní sblížení s jednotlivými členkami, které dnes o Elišce nepromluví jinak než o „naší“ Elišce. Ta si nakonec na základě jednak budování užších vztahů s jednotlivými členkami, ale i prostřednictvím jak pravidelných zkoušek (které se téměř nikdy neruší, jen pokud je to nezbytně nutné například z důvodu nemoci Elišky, většího počtu *holek* nebo sezonních svátků), tak i veřejných vystoupení, křehkost své počáteční pozice upevnila. Za šest let své působnosti v Elpidě ale vnímá i další změny, některé z nich pak přímo sama na sobě:

„Hrozně rychle jsem díky tomu vyrostla, že jsem rychle nebo brzo dostala nějakou zodpovědnost, kterou jsem jinak neměla. No a naučilo mě to v tom trochu fungovat. Že je to takový to, jak třeba některý děti, který jsou třeba na gymplu teprve a už jsou něčím úspěšný, že zkusí založit firmu nebo zkusí udělat něco takovýho a získají díky tomu hodně zkušeností do života, že už třeba o 10 let dřív než jiný lidi mají možnost zkusit si nějakou takovouhle věc – tak to přesně jsem měla já, podle mě...že jsem měla, dřív než je běžný, možnost mít takovou obrovskou zodpovědnost za něco. (...) To, že můžu tohle dělat v tak mladým věku není úplně obvyklý (...). Jako že pro mě to byla hlavně možnost, kterou jsem se bála využít, a nakonec jsem ji využila. A mám z toho hroznou radost, že jsem na to tenkrát kejvla, no. Teďka nevím, co bych dělala, nebýt Elpidy, asi. Jako Hodně mě to ovlivnilo z těch skoro sedm let. Jako hodně jsem vyrostla, mám pocit.“³³

Pokud jde o hudební vývoj holek, ten komentuje slovy:

„Přijdou mi uvolněnější. Možná zpívají trošku hůř, než zpívaly se Zuzkou. Protože Zuzka, jak je erudovaná, tak přijde mi, že je hodně drilovala. Bylo to jako hodně velké dril pro ně. Já se snažím spíš, aby je to bavilo. Takže možná kvalita je nižší, ale nadšení je vyšší... Mi přijde (smích“).

Já: A není nakonec to nadšení možná to nejdůležitější?

„Hmm... Mně přijde, že jo. Proto to dělám. Nebo nevím, jestli kvalita je nižší... (přemýšlí chvíli). Snažím se ji udržovat, ale nadšení mi přijde vyšší. Rozhodně víc trsají na podiu, než trsaly (smích“).

---

³³ Z rozhovoru s Eliškou, 19. 3. 2015, kavárna centra Elpida, 17:30.

Rozdíl mezi přístupem sbormistryň stejně jako Eliška hodnotí i *holky*, kterých jsem se na zkušenost se dvěma sbormistryněmi ptala. Jednu za všechny cituji již zmíněnou kronikářku Vlastu:

„Některé zkoušky jsou legrace, některé jsou větší dril jako se Zuzkou, ona chtěla dokonalost...Kdyžto Eliška přišla na zkoušku, ona dvakrát třikrát zazpívá ty jednotlivé hlasy...s ní to jde rychle, není to precizní, ale my z toho máme fakt radost.“³⁴

Především o zábavu a radost ze sdíleného nacvičování a zpívání písni jde jak Elišce, tak *holkám*. Osobně jsem měla možnost vidět jednu zkoušku sboru se Zuzkou, než se vystřídala s Eliškou. Tah na precizní výkon sboru se v jejím vedení rozhodně nezapřel. Holky jako by byly více „v pozoru“, Zuzka neodpouštěla rytmické, ani intonační chyby, požadovala větší soustředěnost, rozezpívání probíhalo jako u profesionálního tělesa atd. V sále najednou panovala až profesionální atmosféra, nicméně vřelý přístup Zuzky k *holkám* byl i tak zachován, i když byl na chvíli soustředěného nácvičku trochu „ztlumen“³⁵.

Nemohu posoudit uměleckou kvalitu sboru vedeném Zuzkou, na to bych ji potřebovala slyšet s *holkami* víckrát, a především to není podstatné. Cílem mého pozorování také nebylo, jak jsem předeslala v úvodu práce, hodnotit uměleckou kvalitu sboru. Podle stávající sbormistryně Elišky, dokonalý pěvecký výkon nebyl nikdy tím hlavním (i když, jak ukáží další kapitoly empirické části, kvalita výkonu sboru nebyla nikdy *holkám* ani Elišce úplně lhostejná). Konkrétně pak na zkouškách jde především o sdílenou radost ze společně vytvářené hudby. To ona je základem, který *holky* stmeluje společně s upevnováním vztahu mezi nimi a „generačně vzdálenou“ Eliškou. Ta sama přiznává (v rozhovoru pro Radio Classic), že veškeré (pozn. věkové) stereotypy, které ve společnosti panují, z ní spadly tak v prvním měsíci, co sbor vedla: „*Ten sbor funguje úplně obráceně, kdy největší seniorkou*

---

³⁴ Z rozhovoru s Vlastou, 26. 3. 2025, kavárna centra Elpida, 14.30.

³⁵ Zuzka holky „dostala do rukou“, když jí bylo skoro stejně, jako Elišce, i ona je tak dodnes jakousi vnučkou holek. V kratičkém rozhovoru, který mi v rámci našeho jediného setkání poskytla, přibližuje jak úplně začátky sboru, tak svůj vztah s *holkami* (který dodnes, i když „na dálku“, udržují např. přes sociální sítě), který stejně jako u Elišky, přesahoval hranice „vedoucí sboru“ a „zpěvaček“: „*Ten úspěch po tom prvním koncertu tehdy byl takovej, že řekli (v Elpidě) ať to funguje dál a my jsme vlastně neměly žádný cíl (...)* A ten Vašek s náma navázal takovej vztah, že s náma chtěl koncertovat dál a vlastně se to postupně nabalovalo“ (...). Já když jsem ve sboru začínala, tak mi bylo jednadvacet, takže jsem byla mladinká. A já jsem vlastně neměla žádnou babičku a šla jsem do Elpidy s tím, že si nějakou najdu, a nakonec jsem jich našla 19. Je to hrozně hezký a takový to řešení těch životních situací... jako já když jsem měla třeba ty první lásky ztracený (...) a teď ty babičky mi řekly: „ruce pryč od něj“ (smích) a „nech ho!“ A naopak mě zase podporovaly v tom mém hudebním vývoji...bylo to fakt pěkný“ (Z rozhovoru se Zuzanou, 12. 6. 2024, Kavárna Elpida, 15:00).

jsem tam já. Když někam jedem, já: „holky, jděte spát“ a ony, „dyť noc je ještě mladá“ (...) večerka tady prostě nefunguje (smích)“ (Eliška 2024).

To, že se rozdíl mezi generacemi ve sboru smývá, je jednou z jeho největších předností a je ukotveno právě v neočekávaně vyjednávaném vztahu mezi Eliškou a *holkami*, ve kterém jako by se někdy až jejich role „prohazovaly“. Tedy věkově mladá Eliška je zde ta, která sbor řídí, je direktivní, určuje, co se bude nacvičovat, *holky* usměřňuje, když „zlobí“, hlásí večerku na zájezdech a tak dále. Generačně starší *holky* jsou pak naopak těmi, které Elišku poslouchají (i když někdy také ne) a následují její povely, především ty hudební. Tento vztah se projevuje v jejich komunikaci na zkouškách, ale prorůstá i mimo ně a bezpochyby je jednou z hlavních „ingrediencí“ celkové jedinečnosti sboru, díky které má schopnost oslovovat mladší publikum.

Představila jsem jedu z důležitých osob Elpidy – Elišku – a zároveň nastínila vztah s *holkami*, na základě kterého společně tvoří platformu pro důležité společenské sdělení. Kdo jsou ale *holky*, které tvoří samotný sbor? Co stojí za motivací jejich vstupu do něj a jaké je jejich hudební zázemí?

Obecně mohu *holky* označit jako ženy seniorského věku (všem je minimálně 65 let a více), které dohromady tvoří sbor Elpida, tedy jednu ze zájmových aktivit nabízenou seniorskou organizací Elpida, vzniklou za okolností, které jsem popsala výše. Oficiální počet sboristek je 25, ale na zkoušky jich chodí okolo dvaceti (průměr za dobu mého pobytu v terénu byl 18). Zpívají repertoár, který je, vzhledem k jejich chronologickému věku, překvapivý.

Pokud budu konkrétnější, Elpidu tvoří rozmanité ženy různého věku (nejmladší sboristka je 65, nejstarší pak téměř 90, což jen potvrzuje Vidovičové narativ o heterogenitě stáří), s různými životními osudy³⁶, různého hudebního zázemí. Některé měly v mládí profesionální pěveckou kariéru jako např. Gita (byla sólistkou Státního souboru písní a tanců), některé byly sboristkami v dětství (jako Anna nebo Věra, které v rozhovorech vzpomínaly na dětská léta v Kühnově dětském sboru nebo Bambini di Praga), některé se

---

³⁶ Co se týče například minulých profesí *holek*, jsou mezi nimi bývalé učitelky, především na prvním stupni ZŠ (asi 5 sboristek), kronikářka Vlasta pak byla učitelkou v MŠ. Další zaměstnání byla například chemická laborantka nebo domovnice, mezi sboristkami jsou také dvě bývalé zdravotní sestry, různé úřednice. Pokud jde o rodinný stav sboristek, podle Elišky by se v tomto smyslu daly *holky* rozdělit zhruba na třetiny, tedy „vdaná-vdova-rozvedená“.

zpěvu věnovaly jako koníčku. Všech osm *holek*, se kterými jsem dělala rozhovor se zpěvu, byť na různých úrovních, věnovaly většinou od malička.³⁷ Důchodem nově nabytý čas chtěly vyplnit něčím, co měly v dětství a mládí rády, čemu se aktivně věnovaly, tedy zpěvem³⁸. A Elpida jim k tomu dala prostor. Cestu do sboru měla ovšem každá jinou. Nynější sólistka Elpidy Gita (74 let) se například do sboru dostala následovně:

„Já jsem ve sboru Elpida začala zpívat v roce 2012 s tím, že mě na to upozornila moje kamarádka, která říkala: “ Gito, půjdeš do důchodu, co budeš dělat? “ A já říkám, Zdeničko, asi to, že prostě nejradyji zpívám celý život, tak nějaký sbor. A ona mi doporučila Vysokoškolský sbor. Tam jsem přišla, chtěli noty, chtěli prostě zpívat z not, tak jsem řekla ne, to prostě na tohle já nejsem jako prostě dostatečně vzdělaná, tak ne. A potom mě syn klikl na počítači na asi pět nebo šest sborů a jeden z nich byl, kde bydlím blízko, a tam ještě sídlila tehdy Elpida, původně, a byl v ní seniorský sbor. Tak hned jsem řekla ano. Šla jsem se tam přihlásit, a když jsem přišla na první zkoušku a viděla jsem starší dámy, jak zpívají anglicky, tak mě to tak strašně zaujalo. Výborná paní sbormistryně Zuzanka. Takže jsem řekla, to je prostě moje doména, tady se mě bude líbit! Dala jsem si dvojku červenýho, poněvadž tam kolegyně slavila sedmdesátku. A dodala jsem si odvahy a řekla jsem „tak děvčata, abyste věděli, koho přijímáte, tak já vám zajódluju!“ A začala jsem „o-leydy o-leydy!“ (předvádí na celou kavárnu jódlování, zraky hostů se otáčejí k našemu stolu). A oni jo, dobrý...No a už jsem tam byla.!“ (vítězoslavně)³⁹

Gita tak díky Elpidě mohla částečně navázat na mladá léta zpěvačky v profesionálním souboru, kde tehdy měla status sólistky⁴⁰. Elpida nicméně nebyla jediným souborem, kde se Gita tehdy pěvecky realizovala, byla součástí ještě jiného sboru (být' ne jako sólistka), který tvořil internetový výběr provedený jejím synem:

---

³⁷ Úplně „hudbou nepolíbená“ (tedy bez jakékoliv předchozí zkušenosti se zpěvem nebo hrou na nástroj alespoň pro radost) snad v celém sboru, podle slov Elišky, není žádná z *holek*.

³⁸ U všech osmi dotazovaných byl důvod vstupu do sboru primárně „nově nabytý čas“ získaný důchodem, a také touha vyplnit ho zpěvem.

³⁹ Rozhovor s Gitou, 2. 4.2024, Kavárna Elpidy, 15:00.

⁴⁰ O Gitě a jejím „sólovém“ působení v Elpidě ještě bude řeč v pozdějších kapitolách. Fakt, že již neumí noty, je zapříčiněn 40 letou pauzou ve zpěvu, kvůli které je zapoměla.

„No já jsem v té době ještě, protože mě tam bylo velice dobře, velice hezky a byl to vynikající sbor mladších dam, zpívala ve sboru jménem Nashira⁴¹, (...) a tam jsem zpívala pět let, jenže jsem právě zpívala už i v Elpidě, tak jsem si pak musela vybrat, někdy se to prostě překrývalo, ty vystoupení, takže jsem si vybrala Elpidu, která pro mě byla vlastně jako lepší. Jo věkově, i byla úžasná naše první sbormistryně...A potom úplně přeúžasná naše Eliška. No, která prostě je skoro jako naše vnučka. (...)“

Radka (65 let), která je v Elpidě na rozdíl od Gity nováčkem (ve dvaceti letech zpívala s hard rockovou kapelou, a ještě před tím s folkovými Minesengry) si zase cestu do Elpidy našla takto:

„(...) No a pak jak šel čas, jsem se vdala, byly děti, pracovala jsem, znáte to, takže zpěv byl až na posledním místě. No a pár roků před důchodem se mi někde mihla zmínka o Elpidě. Někde na internetu prostě proběhla taková zpráva a já jsem si řekla, hele holka, to by mohlo být pro tebe, až v tom důchodu budeš. No a vlastně v roce 22 jsem přežila docela komplikovanou, ošklivou operaci srdce a poté jsem se rozhodla, že si začnu plnit svá přání. A tak jsem vlastně přišla do Elpidy a jsem tady... Ted' to budou dva roky v létě“.

Tyto dva roky strávené s Elpidou komentuje, spolu s kolegyní Annou, následovně:

„Elpida je výjimečná. já jsem hrozně ráda, že jsem tady. I když, jak říkám, ze začátku to bylo takový velmi rozpačitý, protože tady byla semknutá komunita, buňka. Ale jo, je to hrozně fajn.“

Anna (s úsměvem): *„Ale už jsme tě dávno přijaly...“*

Radka: *„Jak říkám, začátek. A začátky jsou vždycky... Ale ted' je to, já jsem hrozně ráda, pro mě to je každý týden, prostě se těším na středu, že půjdu, že si zazpíváme, že vás tady všechny uvidím a že potom třeba nikdy zase pojedeme někam.“*

Anna: *„No, nové kamarádky jsme vlastně získaly. Nový přátelství tady určitě vznikaj...“*
(všechny souhlasí výrazným „ano, ano“)

---

⁴¹ Do Nashiry Gita vstoupila o něco později než do Elpidy.

Anna je součástí Elpidy od roku 2011. Do Elpidy ji nalákala turistka, se kterou se náhodně potkala na dovolené v Chorvatsku. Věru – pamětnici úplných začátků sboru - zase do sboru přivedl syn, který si na internetu všiml, že dělá Elpida nábor a maminku, o které ví, že v dětství zpívala v „Kühňáku“ a milovala to, nakonec na sbor přemluvil, za což je mu dnes podle svých slov „nesmírně vděčná“. ⁴²

Na tomto místě, které pojednává o rozmanitých cestách holek do Elpidy, se nemohu nezmínit o jistém „úказu“, se kterým jsem se mohla v Elpidě setkat. Úkaz na první pohled nenápadný, na který mě upozornily až *holky* na sklonku mého výzkumu. Věděla jsem, že „jádro“ Elpidy od jejího samotného vzniku tvoří tři holky (zároveň jsou to tři nejstarší členky), které v Elpidě zpívají dodnes, a že tou druhou nejstarší z nich je paní Hana (88 let), se kterou jsem plánovala udělat svůj poslední rozhovor. Co už jsem ale netušila bylo, že nenápadná, drobná paní, která vždy na zkouškách sedí po levici Hany, je její dcera. Když jsem tedy objevila toto „pěvecké duo“ matka–dcera, bylo mi jasné, že k rozhovoru nebudu oslovovat pouze Hanu, ale rovnou i její dceru Petru (68 let). Obě *holky* s rozhovorem souhlasily. V něm mi prozradily nejen genezi jejich rodinné lásky ke zpěvu (o tom vyprávěla především Hana, která sama v životě prošla nejrůznějšími sbory, stejně tak jako její dcery i vnučky), ale i to, jak došlo k tomu, že Petra následovala v určité době maminku Hanu a stala se tak i ona sboristkou Elpidy:

„Došlo k tomu úplně prozaicky, protože maminku samozřejmě celých 14 let sleduju. Na vystoupení, na které jsme mohly přijít, jsme šly is mým dvojčetem ještě, my jsme dvě. Takže jsme ji sledovaly, každou její akci, všechno nám vyprávěla, protože každé den jsme v telefonickém spojení spolu a to... Takže nám vždycky vyprávěla, cože jakže... A já jsem si říkala, tak takhle bych ten důchod chtěla prožít, přesně tím zpíváním ... No, ale nebyla jsem ještě v důchodovém věku, já chodím teda třetí rok, takže v momentě, kdy jsem dosáhla důchodového věku, tak říkám „tak a jdu“. Protože jsem si říkala, co může být krásnějšího než zpívat s maminkou. A navíc vůbec jejich počínání toho sboru se mi hrozně líbilo. (...) A myslím, že kdyby tenhle sbor ještě existoval, protože mojí dceři je 47, tak myslím, že když by se dostala do toho důchodového věku, že bude pokračovat i ona. Protože pořád se taky už zajímá, ta jedna obzvlášť... To bude, to vidím, to bude!“ (rozhodně a s úsměvem).

---

⁴² Ibid.

Jestli do sboru Elpida vstoupí i třetí žena z této rodinné linie zpěvaček, ukáže až budoucnost. Zatím mě, na základě bližšího setkání s Hanou a její dcerou, napadá jedna otázka: Co víc už by mělo vyzdvihovat snahu sboru o mezigenerační dialog (a na něj navázanou snahu o boření ageistických tendencí společnosti) než matka s dcerou, jejichž samotná přítomnost ve sboru pak tuto snahu dokládá?

Elpida není sborem, který by tvořilo dvacet stejných žen. Každá z nich je jiná, ale jedna věc je bytostně spojuje, a to celoživotní vztah k hudbě, konkrétně pak ke zpěvu. Možnost zpívat v Elpidě, která byla vždy otevřena téměř všem, tak holkám dává vracet se tam, kde jim v dětství a mládí bylo nejlépe, tedy ke zpěvu a nejen to, dává jim možnost tuto radost sdílet společně. Bez ní by ani sbor nemohl dávat prostor jakýmkoliv dalším sdělením, o které se, byť třeba nepřímo, snaží.

V Elpidě tak nejde primárně o dokonalé výkony, minimálně na jejích zkouškách ne⁴³. Také jediným kritériem pro přijetí nových členek vždy byl (a dodnes je) pouze věk, konkrétně dosažení jeho seniorské hranice, a ne například přijímací řízení, které by muselo prokázat pěvecký talent uchazeček. *Holky*, které nyní ve sboru zpívají, ale zkušenost se zpěvem vesměs mají a je to na první poslech znát. Na základě mých pozorování na zkouškách mohu říct, že *holky* „umí zpívat“ – tedy udržují při zpěvu tóninu, rytmus, jednotlivé hlasové sekce udržují každá svou harmonii, umí dynamicky pracovat se svým hlasem, okamžitě slyší, když zní falešně, dobře zpracovávají hudební pokyny od Elišky, rychle se učí nové písně atd. Když k tomu všemu připočteme fakt, že Elpida většinou (kromě občasných vystoupení s kytaristou Vaškem a výjimečného použití hudebního podkladu z nahrávky) vystupuje a cappella, tedy bez doprovodu, její celková úroveň by tak mohla konkurovat snad i profesionálnímu tělesu.

Následující kapitola přináší vinětu, která přibližuje průběh jedné ze střeďečních odpoledních zkoušek (začínajících vždy v 15:30 a končících okolo 17:30), kterých jsem se pravidelně účastnila. Viněta přibližuje konkrétně zkoušku ze dne 12. 3. 2025. V návaznosti na ni pak navazuji interpretací mých zjištění z pozorování.

---

⁴³ Stejně jako zkoušky pak touto ambicí neoplývá každoroční červencové soustředění sboru v Poděbradech (s jehož tradicí začala Zuzka a Eliška na ni pak navázala), které není ani tak místem „soustředěného nácivku repertoáru“, jako spíš místem pro setkání a radost ze společného muzicírování. Bývá zvykem, že na soustředění dorazí přátelé Elišky se svými nástroji, příbuzní *holek* nebo bývalá sbormistryně Zuzka se svými dětmi. Všichni dohromady spolu pak zpívají, hrají, vypráví příběhy, baví se (Kronika 2013).

4.1.3. STŘEDEČNÍ ZKOUŠKA

Je deset minut před půl čtvrtou odpoledne a já si jdu svou pravidelnou, dvouminutovou cestou od tramvajové zastávky jednoho z vytížených smíchovských dopravních uzlů směrem k nenápadnému domu (jde o bývalou První českou obecnou školu na Smíchově) v nedaleké ulici. Jeho barva se nedá úplně dobře specifikovat, omítka se sem tam odlupuje a na první pohled se nezdá, že by mohla kolemjdoucího vyloženě zvat dál. Bylo by ale hloupé nechat se zmást pouhou fasádou, tento dům své „poklady“ totiž skrývá teprve za svými zdmi.

Vcházím do menšího vestibulu. Ten ústí do vnitrobloku, kde se často pořádají nejrůznější akce (i ty hudební), které má tento dům (sídlí zde seniorské centrum Elpida) ve své režii. Mé kroky ale míří do místnost v levé části vestibulu, kde se nachází „slavná“ kavárna *Stará škola* – sociální podnik a jeden z klíčových projektů centra Elpida. Místo, které dává už několik let seniorům práci, a také prostor určený k setkávání generací. Tomu také děláme s *holkami* pravidelné zadostiučinění. Mé střeďeční návštěvy zkoušek, stejně tak jako většiny z *holek*, začínají právě zde. I dnes se setkávám ve frontě asi se dvěma, jako vždy se zdravíme a povídáme o všem možném, některé holky už sedí v menších skupinkách u stolků, od kterých na mě mávají.

Když dostaneme naše kafe, společně jdeme přes vestibul po schodišti do prvního patra, které vede do tělocvičny Elpidy, kde se zkoušky konají. Už od schodů slyším povídání holek, které je ale tentokrát o něco hlasitější a výraznější než obvykle. Jak by ne, když asi osm holek, které zatím dorazily, stojí na chodbě před zamčenou tělocvičnou a snaží se rozluštit záhadu, kam se ztratily klíče. Ty dnes nemá ani Eliška, která ještě navíc hlásila zpoždění a nikdo neví, co bude. *Holky* hned začínají promýšlet nejrůznější alternativy, pokud by se dnes do sálu nedostaly. „A nemáme to mít fakt dnes v těch Holešovicích?“⁴⁴ Napadne jednu z holek na základě poznámky slečny z kanceláří Elpidy (ta se už pár minut snaží klíče horlivě hledat po budově Elpidy), která přichází holky „uklidnit“ s informací, že v Holešovické Elpidě má dnes být nějaká hudební akce a jestli tedy nemají být náhodou tam. „O ničem nevíme, žádná akce snad není...“, reaguje další sboristka s nejistotou v hlase. Nejistota se celkově posiluje. Zaplaví chodbu před sálem, která se teď plní zbytkem *holek*, které docházejí z kavárny. Je pár minut po půl, střeďeční zkouška nezačala a jedna z neotřesitelných jistot sboru je tak ohrožena. Volá se Elišce, která prý „už běží z metra“ a za pár minut je tam. V tomto časovém horizontu skutečně přibíhá, udýchaná jako závodní

---

⁴⁴ Tam sídlí druhé z center Elpidy, kde se ale zkoušky sboru nikdy nekonají.

běžkyne a jako vždy ověčená batohem a taškami. Ty pokládá na zem chodby a okamžitě jde hledat klíče. Ty se, společně s vedením Elpidy nakonec po chvíli daří najít pověšené v jiné místnosti, a dokonce na jiném patře, než bývají obvykle pověšené (jak se tam dostaly, už se mi ale nedaří vypátrat). Úleva je na tvářích holek patrná a „tón“ jejich konverzace je hned o něco veselejší. Rovnou si jdou do kabinetu vedle sálu pro své židle a hbitěji, než mají ve zvyku, je rozestavují do obvyklého půlkruhu uprostřed sálu. Sice o necelou čtvrt hodinu později, ale i tak – zkouška začíná.

Eliška dnes začíná (i v důsledku zpoždění) s o něco kratším rozezpíváním holek než obvykle. Je asi pětiminutové, ale efektivní⁴⁵ – sopránová sekce sboru jde tentokrát do větších výšek než obvykle, a to hlavně proto, že se dnes bude zkoušet nová píseň. Rytmicky i melodicky náročná, ale posluchačsky vděčná „The Lion Sleeps Tonight“⁴⁶. *Holky* se měly od minula píseň naučit z nahrávky, k ní si teď z desek vyndávají text vytištěný na papíře. Eliška ještě sboru ujasňuje některé detaily a rytmické nástrahy v písni. Navrhuje začít zkoušet „po kouskách“. Dvě sekce sboru (střední a alty) začínají známým rytmickým úvodem „*a wimbawe a wimbawe a wimbawe...*“. Soprány se pak přidávají typickým „*aiiiiii*“, kterým vedou melodii písně. Začátek nedělá ani jedné ze sekcí sboru problém, jako by ho už někdy zpívaly. Na to, že je kus harmonicky i intonačně složitý, se sbor drží dobře. Do toho všeho už do interpretace „dává výraz“, což nebývá při první zkoušce běžné. Až ke konci přichází nenadále zpomalení a nejistota ohledně zakončení písně. Na ni Eliška reaguje rázným „pojďme si to teď rozpitvat!“ Nejprve ladí jednotlivé sekce sboru podle mini pianka v mobilu, aby každá přesně chytila úvodní ton písně. Pak se „jede“ celá píseň. Ne v kuse, Eliška *holky* zastavuje a věnuje se detailně jednotlivým sekcím sboru. Harmonie zatím ne úplně přesně ladí, ale na to, že sbor zpívá bez jakéhokoliv doprovodu nebo rytmické opory, je výsledek poslouchatelný. Po pomoci jednotlivým sekcím chce Eliška slyšet ještě všechny hlasy dohromady, sbor tedy zpívá celou píseň ještě jednou. S posledním pokusem je už v celku spokojená, byť přiznává, že na polyfonické písni bude ještě práce.

---

⁴⁵ Zahrnuje obligátní „mine – mine – mine-mine – mine“, brumendo střídavě na dvou tónech, nebo „mo-mo-mo“ staccato na pěti tónech. Pro všechny sekce hlasu je rozezpívání společné, vždy u něj stojí (až na nejstarší členku sboru, která má jediná dovoleno sedět, a to i na vystoupeních).

⁴⁶ V 60. letech šlo v Americe o hit kapely The Tokens. Od té doby se dočkává nesčetných, především filmových cover verzí.

Před půl pátou následuje krátká přestávka. Přestávky bývají u holek naplněné sdělováním nejrůznějších novinek za uplynulý týden, sdílením zážitků a fotek z víkendové návštěvy vnoučat nebo komentováním, co kdo viděl nebo četl na Facebooku.⁴⁷ Nejinak je tomu i dnes, *holky* vytvoří jako obvykle dvojice nebo skupinky a povídají si. Jedna z *holek* využívá času přestávky a z kabelky vytahuje malovaný povlak na menší polštářek s motivem koček, který si zakoupila před dnešní zkouškou. Obchází *holky* s povlakem v ruce a s úsměvem na tváři ho každé hrdě demonstruje. *Holky* si v mžiku přestávají povídat a obdivují „kočičky“ na polštáři, každá si sahá na „příjemný“ materiál povlaku a doptávají se na místo jeho zakoupení. Po chvíli přichází Eliška (která byla o přestávce něco vyřizovat v kancelářích). Povlak na polštářek mezitím doputoval zpět do kabelky a *holky* tak navazují na své „před polštářkem“ započaté konverzace, jedna z nich jde k Elišce a na cosi se ptá, Eliška ji odpovídá, načež spolu i ony počínají rozhovor, který je místy doprovázen smíchem. Během pár minut přicházejí další holky, které se byly občerstvit v kavárně. Když se židle uprostřed sálu zase zaplní, Eliška si bere slovo a s *holkami* si ještě potvrzují vystoupení (na to si *holky* vyndávají z kabelek své diáře), které je v blízké době čekají. Touto agendou tak končí přestávka, po které se „projíždí“ výběr z už nacvičeného a před publikem v minulosti zpívaného repertoáru:

Po delší době dnes *holky* oprašují svůj „klenot“, kterým je popová „Boky jako skříň“ od Ewy Farné (v originále „All About that Bass“ Meghan Trainor). Sbor má tento kus „pod kůží“. Působí jako stroj, který dokonale rytmicky šlape, nemá nejisté místo a lehká, dokonale zvolená nadsázka, se kterou hit sbor interpretuje má za následek, že je jeho celkové vyznění až odzbrojující. Jak pro posluchače (nemohu se opět nerozesmát, a to píseň slyším v jejich podání po několikáté), tak samotné zpěvačky, které píseň viditelně baví a neubrání se tak při zpěvu „rozpuštělému“ pohupováním do rytmu. „Boky“ jsou sázkou na jistotu, ale i momentem překvapení, kterého se posluchači na vystoupeních dočkají vždy pouze ve formě přídávku. Je to jediný kus, ke kterému dnes Eliška nemá žádné připomínky.

Následuje zkouška písně „Mezi horami“, moravské lidové, kdy se holky snaží o „moderní“ interpretaci po vzoru skupiny Čechomor. Jednou píseň zazpívají, Eliška

---

⁴⁷ Vlastní Facebookový profil má přibližně polovina *holek* ve sboru, kde spolu rády sdílí například fotky z výletů, svých vystoupení z Elpidy atp. Facebook je pro *holky* důležitou platformou pro udržování kontaktu jak mezi sebou, tak i s Eliškou (spolu s jejich sdílenou Whatsappovou skupinou, která je hlavním komunikačním prostředkem sboru). *Holky* díky Facebooku mohly například sledovat Eliščin rok studia v zahraničí, který zde dokumentovala fotkami a příspěvky. Na první zkoušce po návratu Elišky (14. 6. 2024) tak *holky* hned projevíly „své“ Elišce radost a vděk za to, že s nimi, alespoň částečně, sdílela svůj pobyt v zahraničí a ony ji tak za tu dobu neztratily ze svého dohledu.

komentuje „rozplizlost“ interpretace, snaží se přijít na to, co jí na tom neseď. Pouští holkám na YouTube verzi Čechomorů, kterou soustředěně poslouchají. Přeje si od nich, aby zkusily napodobit jejich styl, tedy hlavně v ráznosti a energičnosti tempa, které je konsistentní po celou píseň (napodobit tento „styl“ bez elektrických kytar a výrazné rytmiky Čechomoru je podle mě výzva, které se ale *holky* nebojí). Tempo Eliška zdůrazňuje výraznými gesty při dirigování *holek*, každou první dobu výrazně zazpívá s nimi. Při druhém pokusu sboru o napodobení „ráznosti“ písně už se k této podobě přibližují.

Po lidovce v „rockovém hávu“ se procvičuje poslední píseň dnešní zkoušky. Jsou to „Léta letí“, které proslavila Valerie Čížmarová v 70. letech.⁴⁸ Píseň je rychlá, s rytmickými nástrahami, se kterými má sbor mírnější potíže. Pro tyto nesrovnalosti ji *holky* s Eliškou „jedou“ tři krát.

„Oficiální“ zkouška tedy po této písni končí. Eliška ještě s *holkami* sdílí navrhované novinky do repertoáru, jehož mírnou obměnu má v plánu se sborem tento rok provést. Eliška přichází s písní „Mám styl Čendy“ Karla Gotta (v originále *I'm still standin'* Eltona Johna) a s pohádkovým „Čert ví proč“ od Zuzany Navarové. Protože podoba repertoáru je vždy výsledkem společného rozhodování (není tedy pouze na Elišce jako sbormistryni), holky se ihned k novým návrhům vyjadřují. Píseň Navarové vítají s radostí, její tvorbu mají rády. Už s menším nadšením je pak vítán „Čenda“. Vyvolává tázavé pohledy holek mezi sebou, většina se Elišky ptá, co to je vůbec za písničku. Ta jí obratem hledá a pouští v podobě záznamu živého vystoupení Gotta ze 70. let na Youtube. Zdá se, že se *holky* rozpomínají, nicméně si stále nejsou jisté tímto výběrem, a především pak jeho účelem. Eliška tento účel ozřejmuje tím, že dostala tip od svých přátel – vrstevníků, kteří si (zřejmě po nedávném okomentování tohoto coveru youtuberem Kovym) song zařadili do kolonky „hudební bizár“ a paradoxně by tak v podání Elpidy mohl na publikum fungovat podobně jako například „Boky jako skříň“ – tedy zapůsobit na generačně rozmanité, třeba i náctileté publikum. Zdá se, že *holky* po tomto vysvětlení nápad úplně nezavrhují. Jedna z nich tento netradiční tip dokonce komentuje slovy: „*Holky, jestli máme překvapovat, toho Čendu bych tudíž hned nezavrhovala...*“. Eliška *holkám* navrhuje, aby to promyslely a ještě „se uvidí“.

Je 17:15, Eliška chce dnes už definitivně zkoušku rozpustit, když *holky* (kterých dnes bylo celkově 19) z ničeho nic prosí o „ještě jednu písničku“. Po náročné a dlouhé zkoušce mě toto

---

⁴⁸ *Holky* ji slyšely v podání jiného seniorského sboru, a tak se jim, i Elišce, líbila, že si ji „vypůjčily“ a zařadili i do svého repertoáru.

přání překvapuje, zvláště když je vzneseno na jejím úplném konci. Elišku ale evidentně nepřekvapuje a souhlasí pod podmínkou, že bude „jen jedna“. Na rozloučenou vybírá jednu ze stálíc sborového repertoáru – spirituál „Mlýny“ od Spirituál kvintetu (v originále „This little light of mine“), který si sbor zazpívá opravdu jen jednou. Poté se všichni hned zvedají, oblékají nebo si mezi sebou chvíli povídají, při tom berou své židle a uklízejí je do vedlejšího zázemí. Loučím se s Eliškou. Ta popohání některé *holky*, které se zapovídaly, k rychlejšímu opuštění sálu. Odchází poslední, jako vždy. Místnost ještě zkontroluje, zhasíná a zamyká.

Obrázek č.1: „Mlýny“ na konci střeďeční zkoušky/ vlastní foto.

4.1.4. INTERPRETACE

Viněta popisující jednu z pravidelných střeďečních zkoušek sboru demonstrovala, jakým způsobem se tento sbor (jak hudebně, tak i nehudebně) projevuje ve svém „domácím prostředí“ proseniorské organizace Elpida.

Střeďeční zkoušky jsou pro *holky* něčím, co je s jejich životy úzce spjato – jak na sociální úrovni, tak na té hudební. Na pozadí interpersonálních vztahů mezi nimi a jejich mladičkou sbormistryní (a zároveň „adoptivní vnučkou“) Eliškou tak za pomoci pravidelného setkávání a sborového zpívání⁴⁹ žánrově odlišných písní společně vytvářejí a posilují zmiňovaný

⁴⁹ Které je navíc, jak ukazují výzkumy, vlivné při budování sociálního kapitálu a tím pádem pocitu souznělosti se světem (DeNora 2015: 82).

soundworld, jehož sdílením je možné rozpouštět nejrůznější, společností nastavované hranice (takovou hranicí je i ageismus). Svůj *soundworld* sbor na zkouškách kultivuje za pomoci Turinova hudebního modu *účastnické performance*. Pozornost sboru je při něm zaměřena především na samotné provozování hudby, na společnou radost z ní (jak dokazuje ve vinětě popsaná touha *holek* si po celé zkoušce ještě zazpívat jednu píseň čistě „pro radost“) na spoluutváření hudby (spíše než na dokonalý umělecký produkt), které je jedním z typických rysů tohoto druhu performance přispívajícího ve výsledku především ke kohezi skupiny, která spolu hudbu provozuje. Zkoušky dávají *holkám* prostor si jednoduše zazpívat, s radostí a (zatím) bez hodnocení publika⁵⁰. Jediným „hodnotitelem“ umělecké kvality sboru je zde Eliška, ale i ta, protože si je vědoma toho, že holky zpívají především „pro radost“, zkoušky nevede s cílem dostat z holek dokonalý pěvecký výkon. Byť se zpívá v rámci zkoušky, tedy v jistém smyslu „přípravy“ na budoucí vystoupení před publikem, „absolutní dokonalost“ není ambicí ani holek, ale ani Elišky.

Konstrukce platformy nutné k vyjednávání ageismu tak vykazuje své „první vlašťovky“ již na těchto středečních zkouškách: Koheze vzniklá na základě vztahů mezi *holkami* a společným zpěvem upevňovaného *soundworlu*, unikátní vztah *holek* a generačně vzdálené Elišky (veškerá jejich interakce generační vzdálenost zcela potlačuje, což se ukazuje jako jeden ze způsobů možného řešení specifické roviny ageismu – mezigenerační problematiky), společné rozhodování o vhodném hudebním materiálu, který půjde jak proti očekáváním stejně starého, tak i mladšího publika. Sborový zpěv, tedy zájmová činnost spadající pod seniorskou organizaci, podpořena navíc těmito aspekty, tak přesně naplňuje již jmenovanou *střední rovinu* řešení problémů věkové diskriminace (Vidovičová 2008). Jednoduše řečeno, *holky* se baví tím, co dělají, ale zároveň se přičiňují o to, aby mělo jejich počínání určitý smysl. Tedy aby nešlo o pouhý „feel good“ pocit, ale o přesah této hudební činnosti, který bude mít snahu, byť ne přímo revolučně, poukazovat, a především zamezovat mýtům spojeným s věkovou diskriminací. K tomuto počínání pak středeční zkoušky slouží především jako určité „cvičiště“, na kterém se *holky* připravují na veřejná vystoupení, která jsou pak pomyslným „bojištěm“ fungujícím jako prostor pro oslovování nejrůznějších generací, kterým se za pomoci zpěvu snaží sdělit, že „*stáří je* (skutečně) *cool*“. Jakými způsoby a na jakých místech se o to sbor Elpida snaží, pak pojednává druhá polovina empirické části.

---

⁵⁰ Byť i na zkouškách bývají někdy holky sami k sobě (a svému zpívání) kritické, toto hodnocení je spíše druhotné. Radost ze společného zpívání vždy převažovala a občasné „nedokonalosti“ v interpretacích *holky* až tolik netrápí.

4.2. ELPIDA HOSTUJÍCÍ

První polovina empirické části se snažila přiblížit sbor Elpida a vztahy mezi těmi, kdo ji tvoří, a to v jejím domácím zázemí. Druhá polovina této části se věnuje životu Elpidy za zdmi tohoto zázemí, tedy životu mimo zkušební sál, který slouží jako místo středečních hudebních setkávání Elišky a jejího sboru. Naopak místa mimo tento jsou místy nejružnějších vystoupení (v rámci rozmanitých akcí, kam jsou *holky* zvány), na kterých má sbor možnost nejen ukázat, co si v rámci středečních zkoušek nacvičil, ale především pak tento prostor za pomoci svého repertoáru i způsobu performance využít jako platformu manifestace svého postoje proti ageistickým stereotypům.

I tato část přibližuje toto vyjednávání, které přináší především viněta ilustrující jedno z vystoupení sboristek Elpidy. Ještě než přejdu k této vinětě, zastavím se u prostředku, bez kterého by snaha holek o vymezení se proti ageistickému pohledu společnosti, doslova nebyla slyšet. Tímto prostředkem je již jmenovaný repertoár, jehož interpretací vzniká, v úvodu této práce zmiňovaný, *soundscape* neboli *hudební svět*. Jde o koncept Kay Kaufman Shelemay (vychází z trojsložkového analytického modelu Alana Merriama), která ho klasifikuje jako charakteristické prostředí, zvuky a významy hudební kultury (Shelemay 2015). To znamená, že hudba daného *hudebního světa* je preformována v místech, se kterými se posléze stává tento zvuk propojeným. Pro každý *hudební svět* je pak charakteristický „jeho“ zvuk a má mnoho významů jak pro performery, tak posluchače (Shelemay 2015: 8). Sbor Elpida tak, na základě specifického místa jeho působení (akce, na kterých sbor vystupuje), svého zvuku - tedy určitého repertoáru a také způsobu, kterému sboristky přisuzují jistý význam, výše uvedenou charakteristiku *hudebního světa* zcela naplňuje. Jak tento zvuk (repertoár), tak místo (vystoupení), ale nakonec i význam dohromady tvořící osobitý *hudební svět* Elpidy, přiblíží následující kapitoly.

4.2.1. REPERTOÁR

Specifický repertoár holek můžeme na poli jejich vyjednávání vnímat jako jistého druhu „zbraň“. Zbraň hudební, tedy neinvazivní, a přesto účinnou. Tato kapitola přibližuje výrazný a konkrétně u seniorského sboru málokým očekávaný repertoár, který tvoří písně určené převážně pro generačně mladší publikum. Repertoár, který od vzniku Elpidy neprošel změnami vyloženě revolučními, nicméně jisté změny - a to především ty, které v sobě nesou snahu o přilákání mladších generací k poslechu - léta jejího fungování přeci jen přinesly.

Výrazným milníkem v „refrešování“ repertoáru byl příchod Elišky jako nové vedoucí sboru, která cítila, že je čas na menší změnu:

„Ten samostatný repertoár... oni měli hodně Suchýho a Šlitra, že zpívali třeba, nevím, i „Marnivou sestřenicí“ právě... No, tak z toho nám zůstala v podstatě jenom „Krajina posedlá tmou“. Jo a Happy Day taky to měly předtím. Ale jinak jsme to potřebovaly obměnit, že už je to nebavilo. Takže většina těch věcí, co zpíváme, jsou už ode mě. (...)...už to bylo takový utahaný a pomalý, já už nevím, jak se některé písničky jmenovaly, ale přijde mi, že už to měly ozpívané a že to bylo oproti třeba těm Bokům a tak docela nuda.“

Protože mě konkrétně jména těchto písniček zajímala (a v návaznosti na to, o kolik se repertoár Elpidy „proměnil“), využila jsem Vlastinu webovou Kroniku, která mi pomohla podívat se do historie této proměny. Kronika dokládá repertoár, který tehdy (konkrétně rok 2011) obsahoval především lidovky (Nezacházej slunce, Kdybys měla má panenka, V širém poli studánečka atp.) nebo písně Osvobozeného divadla (Ezop a brabenec), tak písně od autorů, se kterými tehdy Elpida spolupracovala. Byl to mezi mnoha jinými například Jiří Suchý (dodnes Elpida zpívá „alespoň“ jeho píseň Krajina posedlá tmou, dříve ale zpívala i Malé kotě), Jan Burian nebo Martin Hůla. Některé z pozdějších písní (například od Ulrychovců nebo Spiritual Kvintetu) se ale u *holek* (které si je oblíbily) i diváků „chytly“, a *holky* tak některé z jejich písní (především pak ty vánoční) zpívají dodnes. Právě o tomto vánočním repertoáru se zmiňuji později v kapitole, protože podstatná část mého výzkumu se udála právě v podzimním a předvánočním období a mohla jsem tak sbor vidět vystupovat hlavně na akcích spojených s koncem roku. Následující řádky ale přibližují podobu repertoáru, jehož tvar formovaly společně Eliška s *holkami*.

Eliška tedy po svém příchodu byla rozhodnutá určitou „nudu“, která pramenila z ozpívaného repertoáru, ze sboru vymýtit⁵¹. Repertoár Elpidy rozdělila v podstatě do dvou okruhů. Jeden je určen vystupování s Vaškem a naplňují ho jeho písně, se kterými Elpida před lety „rozjela“ svou kariéru (je tak úzce spjat s historií sboru, Vaškovy písně tvořily podstatnou část repertoáru Elpidy od jakživa). Druhým okruhem je pak „samostatný repertoár“, a tvoří ho mix písní vybraných Eliškou a *holkami*.

---

⁵¹ Společně se zpěvačkami, které samy cítily, že nastává čas na změnu.

Bez Vaška by nebylo Elpidy. Jak jsem popsala v rámci její geneze, Vašek stál za nápadem pokračovat v aktivitě sboru i po skončení akce „Nech mou babičku na pokoji“ a jeho tvorba se tak stala „prvním“ repertoárem sboru, který společně s Vaškem (a ještě Dušanem Neuwirthem a Jaromírem Švějdíkem) v počátcích svého fungování objížděl nejrůznější české kluby (Praha, Brno, Pardubice, Olomouc, Hradec Králové, České Budějovice...) určené především mladým posluchačům. Elpida tak v počátcích měla většinu koncertů právě s těmito muzikanty, byla v podstatě jejich doprovodným sborem. Vaškovy písně (je jich přibližně 8) nicméně dodnes tvoří jádro celého repertoáru sboru, které se jako jediné nemění, protože dodnes Elpida s Vaškem několikrát do roka vystupuje. Na holkami milovaném Rock for People například zatím pokaždé (dva krát) vystoupily právě s ním a jeho písněmi (které se, protože jsou v angličtině a jen pár holek ji ovládá, naučily foneticky z nahrávky). Zajímavostí je, že dodnes (když je Elpida zvána na nějakou „větší akci“), téměř vždy Eliška nejprve oslovuje Vaška, zda nechce vystoupit s nimi. A stejně tak Vašek, když dostane nabídku hrát na festivalu, zase oslovuje Elpidu. „Mladý sound“ sboru, díky kterému se holkám začalo říkat „rockové babičky“, tak má na svědomí právě Vašek a jeho tvorba.

V rámci Vaškových rockových balad středního tempa zpívaných v angličtině se tak sbor symbolicky staví (a stávil) proti ageistickým tendencím společnosti už jen svým doprovodem „mladého rockera“, se kterým holky mohly ve svých začátcích zažít šňuru po klubech, a později se díky němu mohly účastnit mnoha akcí a vystoupení, který sbor postupně začaly zviditelňovat pro širší veřejnost.

Seniorky zpívají s mladými rockery a chystají album

Please The Trees a sbor Elpida | Foto: Stanislav Soukup

Pěvecký sbor seniorek s mladou kapelou za zády koncertuje po celém Česku. Projekt je výsledkem kampaně „Mluvme o stáří“, kterou před dvěma lety odstartovalo pražské centrum pro seniory Elpida.

9:23 15. dubna 2012 Tento článek je více než rok starý

Obrázek č. 2: Jeden z článků dokumentujících začátky Elpidy spojené s Vaškem a jeho kapelou Please The Trees. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura_hudba/seniorky-zpivaji-s-mladymi-rockery-a-chystaji-album_201204150923_kpracharova.

Obrázek č. 3: Chystané album s Elpidou se v roce 2013 podařilo zrealizovat. Dostupné z: <https://pleasethetrees.bandcamp.com/album/please-the-trees-elpida>.

Druhý okruh repertoáru Elpidy pak tvoří „samostatný“ repertoár (tímto označením ho Eliška odlišuje od toho Vaškova). Ten je často výsledkem společných nápadů a diskuzí jak zpěvaček, tak sbormistryně. S nápadem na „Boky“ od idolu teenagerek - Ewy Farné – před lety ale přišla přímo Eliška:

„To mě napadlo, když to Farná prostě zpívala jednou na koncertě a já jsem tam seděla v publiku a říkala jsem si jako, to bysme mohly dát s holkama. No a daly jsme to.“⁵² (smích)

„Boky“, kterým se prý v počátcích holky trochu divily, dnes patří k vrcholům každého jejich vystoupení (minimálně každého z těch, které jsem měla možnost vidět). Repertoár ale není striktně v režii Elišky, i holky se k němu vyjadřují a podílejí se na utváření jeho podoby:

„Hodně záleží, s kým vystupujeme. Když zpíváme třeba s Vaškem, tak ten repertoár popsal (...) nebo třeba koncertujeme se Sárrou Vondráškovou⁵³, kde zpíváme její písničky... Když zpíváme samy, je to hodně na domluvě mezi mnou a holkama, snažím se tam dávat jak ty písničky, které posloucháme třeba já a moji přátelé (...) tak zároveň to ale prokládáme i tím, co poslouchají a mají rády holky⁵⁴, takže je to pak takový mix toho, s čím přijdou holky a s čím třeba přijdu já a nějak to jako naláká víc to mladé publikum“.⁵⁵

A „mladé publikum“ je právě tím, pro které holky vždy rády vystupují, stejně tak jako rády zpívají repertoár pro něj určený:

Radka: *„(...)Tím, že my jsme nezapadly do toho „starý babičky“, tak proto jsme se chytly i u těch mladých. Protože já třeba musím říct, mě to tak nabíjelo, když jsme byli třeba na*

---

⁵² Z rozhovoru s Eliškou, 19. 3. 2015, kavárna centra Elpida, 17:30.

⁵³ Známa pod pseudonymem Never Sol. S touto mladou hudebnicí a zpěvačkou sbor spolupracuje od roku 2015, kdy Elpidu poprvé oslovila na hudební spolupráci. O rok později holky dokonce nazpívaly jednu ze Sářiných písní („NUR“) a zahrály si i v klipu k ní (<https://www.youtube.com/watch?v=jAyXooi2WxQ&t=3s>). Dodnes občas se Sárrou vystoupí, naposledy to bylo minulý rok (2024) na slavnostním večírku jedné zdravotnické firmy pro 250 lékařů, v Karlových Varech.

⁵⁴ Jedna ze zkoušek, které jsem se účastnila (12. 3. 2025), přinesla právě takovou situaci, kdy si holky prosadily „svou“. Mají rády Navarovou a Eliška jim po jejich delším naléhání připravila podklady k písni „Já s tebou žít nebudu“, se kterou se v budoucnu chytají vystupovat a v onu zkoušky ji začaly společně nacvičovat.

⁵⁵ Rozhovor s Eliškou na Elpida podcast 2024.

těch festivalech, Rock for People a všechno (...) ty mladí, to bych měla říct, oni za náma utíkali!! My už jsme jeli autobusem no a vážně, oni mávali po tom Rock for People... “

Anna (reaguje na Radku): *„Protože to je fakt moment překvapení, oni to vůbec nečekají, že máme takovej repertoár.“⁵⁶*

Podobně se k repertoáru Elpidy vyjadřuje i Gita:

„Když Eliška přišla s tím – holky daly byste „Boky jako skříň“ – no my všichni úplně žasly napřed, nám to připadalo zvláštní, ale teď to milujeme, protože nikdo to nečeká a to je ten šok, že vystoupí starší dámy a budou zpívat tohle... (smích). Poněvadž většina třeba těchto jako seniorských sborů mají v repertoáru klasiku nějakou, nebo dejme tomu... lidovky. A prostě člověk je na to jako by zvyklý a tohle si můžu zazpívat doma. Někdy si to taky ráda zazpívám v nějaký společnosti, neříkám, že ne, ale tohle je opravdu výjimečný.“⁵⁷

Okruh „samostatného“ repertoáru Elpidy ale netvoří pouze neočekávané „Boky“. Tělo“ tohoto repertoáru je tak tvořeno rytmickými kusy Spirituál Kvintetu („Mlýny“) nebo „Doo-ba“ (v originále „Canon in Swing“, stálice mnoha především dětských sborů u nás i v zahraničí), doplněné o divácky atraktivní „The Lion Sleeps Tonight“ (s nápadem přišla opět Eliška) nebo „Já s tebou žít nebudu“ Zuzany Navarové, kterou si u Elišky před časem prosadily *holky*. Zbytek repertoáru tvoří některá „rezidua“ z let před příchodem Elišky, ke kterým ale mají *holky* vztah a na podiu „stále fungují“ (viz například „Kdysi před léty“ od Ulrychovců, nebo Suchého „Krajina posedlá tmou“). Pomyslnou korunu tohoto současného repertoáru pak tvoří písně v podobě přídavek sboru - jmenovaných „Boků jako skříň“ a gospelové „Happy Day“. Společně vytvořený repertoár Eliškou a holkami tak pro posluchače přináší mix „známých melodií“ a odvážných, u seniorského sboru nečekaných písní. A je to právě tento mix, který dává prostor oslovovat (a sblížovat) širší generace, které se často na vystoupeních Elpidy vyskytují.

Co se týče „lidovek“, které často tvoří repertoár seniorských sborů, ty dnes už rozhodně do repertoáru sboru nepatří. *Holky* zpívají momentálně jen jednu – je to „Mezi horami“ (o

---

⁵⁶ Ze skupinového rozhovoru s Radkou, Věrou, Annou a Jiřinou, 19. 3. 2025, Kavárna Elpidy, 15:00.

⁵⁷ Rozhovor s Gitou 2. 4. 2024, kavárna Elpida, 15:00.

kteře se zmiňuji ve vinětě o zkoušce Elpidy) a i ta dostala od Elišky moderní úpravu v podobě „rockového“ hávu po vzoru Čechomorů. Podobný typ písni, které k lidovkám nemají daleko, jsou pak písne „umělé“. V případě Elpidy jde převážně o tento typ písni v podobě tvorby Ulrychovců nebo Spirituál Kvintetu. Vánoční repertoár Elpidy pak tvoří hlavně ony, díky nim si na vánočních akcích spolu se sborem mohou zazpívat všechny generace (rychlejší tempo, pár slok, jednoduché melodie a refrén zvoucí ke „společnému“ zpěvu).

Jak jsem již avizovala, podstatná část mého výzkumu se odehrávala na podzim minulého roku, tedy v době, kdy Elpida nacvičovala a později v zimě vystupovala právě s vánočním repertoárem. Na těchto vystoupeních (například na trzích v pražských Kolovratech nebo Lemarketu v Holešovicích, který přibližuje viněta v závěru této empirické část), holky vystupovaly převážně s písne od jmenovaných sourozenců Ulrychových jako „Ta noc, ten den“ nebo „Nad horama vyšla hvězda“, „Bim bam“ od Spirituál kvintetu nebo s milovanou holkou „Půlnoční“ od Dušana Neuwirtha a Jaromíra Švejdíka⁵⁸. Tyto písne tvořily většinu repertoáru, se kterou před Vánoci sbor vystupoval. Byly to většinou jmenované čtyři písne, doplněné o dva přídavky. Tím jedním jsou mnohokrát jmenované „Boky jako skříň“, jako druhý přídavek většinou Elpida zpívá (i mimo sezonu Vánoc) gospelovou „Happy Day“ (u nás proslavenou zejména díky filmu „Sestra v akci“). Tato píseň má ve sboru, podobně jako „Boky“, roli „momentu překvapení“. S nápadem zpívat poměrně komplikovaný kus přišel už v začátcích Elpidy opět Vašek. Bylo tehdy také potřeba vybrat interpretku pro její sólové části, které původně zpíval sám. Tou se stala – a dodnes jí je – sólistka Elpidy Gita, která se ke své nynější (a také po čtyřiceti letech znovunabyté⁵⁹) pozici sólistky sboru dostala, díky Elpidě, následovně:

„Jednoho dne, a to si pamatuju, že to bylo někde v tělocvičně na staré Elpidě na Pankráci, přišel Václav a říká, že bysme mohly s ním zazpívat píseň Happy Day. A teď nám to prostě jako zazpíval, my to zkusily s ním, rozdaly se texty a tak dále a potom opravdu ten Václav řekl památnou větu „netroufnul by si třeba někdo zpívat sólo? Jako místo mě, když třeba

---

⁵⁸ „Milovanou“ je píseň proto, že jmenovaní autoři písne Půlnoční (kteřou v roce 2011 nazpíval Václav Neckář do filmu Alois Nebel) jsou s Elpidou spojeni stejně jako Vašek. Byl to právě Neuwirth se Švejdíkem (a s Vaškem se kterým tehdy tvořily improvizovanou kapelu), se kterými holky doprovázeli umělce na jmenované „šněře“ po republice v prvním (a částečně druhém) roce života Elpidy.

⁵⁹ Gita svou profesionální kariéru zpěvačky ukončila ve svých 22 letech, kvůli založení rodiny. Té se plně věnovala a na profesionální jeviště už „nebyl čas“. Téměř po celý život pak prováděla v místě svého bydliště domovnické práce a obsluhovala výměňkovou stanicí. Podle svých slov si ale i při této práci zpívala ráda - „místo na jevišti jsem si zpívala na schodech“ (Z rozhovoru s Gitou 2.4 2015, kavárna Elpida, 15:00).

nebudu moct“? Anebo jako že by to třeba bylo zajímavý, že některá seniorka si zazpívá sólo. Nevím, jestli do té doby někdo nějaké sólo zpíval ...takže já jsem se...prostě já ...to je moje strašná radost, když si můžu zazpívat a když vím, že na to ještě mám. A já jsem tehdy, ještě mě to zpívalo, tak jsem se přihlásila, že bych to zkusila a hned jsem teda dostala tu šanci, že teda tu píseň znám. Tak jsem si to zkusila a dopadlo to jako dobře, takže Václav řekl, že s tím souhlasí, že si to můžu tohle sólo s ním více méně „půjčovat“. A tak to vzniklo (Pozn.: k našemu stolu si z fronty na kávu, odkud nás spatřila, jak si povídáme, „odskakuje“ další sboristka Věra, která ihned doplňuje Martu větou – „a tak už to i zůstalo“). A když teda máme jako koncerty několikrát do roka i bez Václava, takže máme takovej různoroděj repertoár...A vždycky, vid' Věro, vždycky končíme Happy Day. No a lidi se roztleskají a je to takový hezký zakončení.“⁶⁰

„Hepáč“ (jinak zpěvačky s Eliškou Happy Day už nenazvou) je tak jediným „kusem“, který si sbor půjčuje z okruhu osmi písní, patřících pouze do „Vaškoých věcí“, jak jeho písním říká Eliška (vedle jeho autorské tvorby do tohoto repertoáru patří právě „Happy Day“ nebo „Ring of Fire“ Johnnyho Cashe). Kromě „Hepáče“ si tak Elpida nepůjčuje ze striktně vymezeného a pouze s Vaškem zpívaného repertoáru, žádné jiné písně.

Repertoár, se kterým Elpida vchází na nejrůznější jeviště tak nechce prvoplánově šokovat všechny zúčastněné. Alespoň ne každou jednotlivou písní, která ho tvoří. Je to tak v případě vystoupení s Vaškem, ale i v případě „samostatných“ akcí s Eliškou. Díky Vaškově repertoáru se tak hned na začátku udal jistý tón, který Elpidě znemožnil úplně „sklouznout“ pouze k lidovkám nebo klasickému repertoáru, kterým často právě seniorské sbory oplývají. Takovým sborem je například seniorský sbor Rosanka z Prahy, který zpívá kromě lidovek i „kusy“ především klasické hudby, jakými jsou „Proč bychom se netěšili“ z opery Prodaná nevěsta od Bedřicha Smetany nebo sbor Květiny bílé po cestě z Dvořákovy Rusalky (Český rozhlas 2024). S příchodem Elišky se tak těmto - u seniorských sborů nepřekvapivým tendencím – v případě Elpidy plně zamezilo. Eliščin „samostatný“ repertoár a nápady na něj (vždy diskutované se zpěvačkami), tak mají podobu naopak překvapivých písní, ze kterých se, nyní už po letech tréninku, staly hity sboru. Všechny tyto písně jsou ve středním až rychlém tempu (kromě pomalejší „Půlnoční“) a mají, podle slov Elišky, bavit především

---

⁶⁰ Ibid.

holky, ale i publikum, před kterým Elpida zpívá v rámci různých vystoupení. Jakou podobu tato vystoupení mají (a měla), přibližuje následující kapitola.

4.2.2. Rockové babičky, dámy a pánové!

Po dnešní zkoušce sboru jsem byla seznámena s kronikářkou sboru, Vlastou. Vede kroniku, jak fyzickou, tak webovou, která má v sobě zdokumentované a Vlastou krátce okomentované snad všechny akce, na kterých Elpida od svého vzniku vystupovala (Vlasta sice do Elpidy nastoupila až pár měsíců po založení sboru, nicméně za pomoci internetu dokázala zpětně zdokumentovat i akce, na kterých se ještě sama nepodílela). Od Vlasty se dozvídám, jak a kde online verzi Kroniky najít. Po příchodu domů si hned sedám k počítači, ke kterému mě táhne zvědavost, co všechno má Elpida za sebou a jaký charakter vlastně mají akce, kde Elpida vystupuje. Na začátku výzkumu jsem se ptala Elišky, kde vlastně Elpida nejčastěji vystupuje. Dostala se mi trochu nekonkrétní odpověď “hele, tak různě, je to takovej pelmel všeho možného“. Pelmel „všeho možného“ je přesně to, co se mi po prvním kliknutí na historický první rok fungování Elpidy ukazuje na displeji počítače. Jsem překvapená nejen širokým rozpětím typů akcí, na kterých Elpida zpívala (a zpívá), ale snad ještě víc mě překvapí hojností vystoupení - v prvních několika letech fungování Elpidy jich bylo někdy až osm za měsíc. Vlasta s důslednou pečlivostí téměř 15 let zaznamenává a komentuje všechny tyto akce. Klikám namátkově na různé roky, které Vlasta ještě „drobí“ na měsíce a dny (!), které v sobě obsahují fotky, někdy videa a vždy Vlastiny (vesměs pozitivní) komentáře, často jsou také zahrnuty reakce lidí na vystoupení Elpidy opsané ze sociálních sítí. Tohle bude dlouhý večer, pomyslím si a „klikám“ horlivě dál s nadějí, že se díky Kronice dozvím něco více ze života Elpidy „na podílech“. Má naděje je zcela naplněna, a to jsem dnes „neprojela“ úplně každý měsíc každého roku. Pro vytvoření si představy o místech, kam je Elpida zvána jako host, je pro mne nicméně Kronika více než vrchovatě dostačující už teď.

(terénní deník, 12. 9. 2024)

Byť diachronní pohled není hlavní perspektivou, kterou v této etnografii uplatňuji, přeci jen mi Kronika posloužila jako bohatý zdroj, z jehož obsahu lze udělat několik závěrů, minimálně ty, které se týkají proměny repertoáru, vizuální podoby sboru, jeho vedení nebo míst, kam Elpida jezdila a jezdí zpívat a jaký bývá účel těchto akcí. Co se týče repertoáru, jeho vývoj již naznačila předchozí kapitola. Sbor první dva roky své činnosti (2011-2013) „cestoval“ po klubech naší republiky s Vaškem a jeho repertoárem. Souběžně s touto aktivitou Elpidy přichází (vyhrává konkurz) původní sbormistryně sboru Zuzka a začíná se

sborem cvičit další repertoár (nejen ten Vaškův). Patří do něj nejprve především lidové písně (viz kapitola Repertoár), později jsou doplněny o repertoár jmenovaných autorů, které Elpidu začali oslovovat ke spolupráci (Jiří Suchý, Jan Burian, Vladimír 99, později Never Sol a další). Později se, s příchodem Elišky, podoba repertoáru proměňuje především tím, že se „odstraňují ozpívané kusy“ (hlavně v podobě lidovek) a hledají se nové, při tom písně zpívané s Vaškem zůstávají.

Pokud jde proměny vizuálního stylu Elpidy, i on si prošel určitým vývojem. V úplném začátku nebyly zpěvačky nijak stylově sjednocené, v roce 2013 přichází změna, kdy sboristky zdobí fialové tričko a stejný fialový šátek kolem krku. V roce 2014 *holky* dostávají „sborové hábity“ na zakázku od módní návrhářky. Jde o bílé šaty pod kolena z teplákoviny, které zdobí zlatočerná šála. V těch zpívají ale jen necelé dva roky a jen na některých akcích (Například Vlasta popisuje jejich nepraktičnost a přílišné teplo, které v nich bylo, proto nakonec sbor šaty zavrhl) a na fotkách z roku 2016 se už holky objevují ve „svých“ tričkách kampaně Elpidy „Old’s Cool“, ve kterých zpívají dodnes (od Elišky nemají povoleno nic jiného). Sboristky ale mají ještě jeden, „sváteční“ kostým pro výjimečné příležitosti. Jde o stříbrné šaty s flitry pod kolena, s nabíranými rukávy a páskem. Jedna z oděvních firem, na jejíž akci Elpida před lety vystupovala, *holky* oslovila, aby značce při zpěvu dělaly reklamu. Poskytla jim na vystoupení šaty, které jim poté, velkoryse přenechala. Pro sboristky je dodnes svátkem, když ví, že v nich budou vystupovat (často si je berou například na vystoupení s Never Sol).

Místa, na kterých Elpida vystupovala a vystupuje, přibližuje Kronika nejpodrobněji. Jen namátkou tak z až nepřehledného množství akcí (jakou je například už několikrát jmenovaná „šňůra“ s Vaškem a jeho kapelou po českých klubech v prvních dvou letech) vybírám pro příklad tyto: vystoupení v Černínském paláci při příležitosti zahájení konference Ministerstva práce a sociálních věcí k Evropskému roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity (1. 3. 2012), vystoupení s Janem Burianem v divadle Archa (23.3 2014), spolupráce s Kühnovým dětským sborem (9. 4. 2014), Galakonzert Jiřího Suchého (24. 9. 2015), módní přehlídka ve Vile Pellé doprovázená Never Sol 25.9 2015 (na základě tohoto setkání pak byly zpěvačkou holky osloveny k další spolupráci), vystoupení na happeningu na starém mostě Nelahozeves-Veltrusy (10. 9. 2016), vystoupení na Náplavce v rámci vernisáže Pohlednice z budoucnosti (14. 6. 2018), přehlídka sborů „Svět hudby, svět pro všechny“ (18. 5. 2019), po covidové pauze pak v roce 2022 holky „naskočily“ zpět do vystupování například na akci předávání ocenění za naplňování cílů udržitelného rozvoje od

OSN v Národním muzeu v Praze (13. 10. 2022), na jarním Jarmarku v Kolovratech (1. 4. 2023) nebo Dni prarodičů a seniorů v Litomyšli (28. 7. 2024). (Kronika 2025)

Početná vystoupení Elpidy pak doplňují soukromé akce různých firem (v některých případech se jedná o sponzory organizace Elpida), vystoupení na Radiu Wave s Never Sol nebo na Radiu 1 s Vaškem, účast v pořadu Herbář Kateřiny Winterové v ČT nebo rozhovory a focení do časopisu Reflex a Vital.

Speciální pěveckou příležitostí jsou pro *holky* festivaly. Opět namátkově uvádím Kmochův Kolín, Panenský Týnec, Colours of Ostrava, „mateřský“ festival Old's Cool organizace Elpida, Festival Finale Plzeň, Slovenský festival Atmosféra (zde byly holky předskokankami Jany Kirschner), slavnostní zahájení festivalu Jeden svět, účinkování na Prague Pride, mezigenerační festival „Zřejmě“ v Bratislavě, Filmový festival Karlovy Vary nebo u holek snad nejoblíbenější (všechny dotazované ho považují za „jeden z nejlepších zážitků s Elpidou“) – festival Rock for People⁶¹, na kterém měla Elpida možnost vystoupit dokonce dvakrát. Významnou událost v podobě účasti na této mezinárodní akci (červen 2024) Vlasta obligátně zaznamenává v Kronice:

„(...)Vystoupení jsme si náležitě užili. Jak jsme začaly zpívat, přicházeli další posluchači. Vašek se nezmínil, že Happy day je poslední písnička a rovnou jsme zazpívaly i přídavek Rocking. Štěpán (pozn.: syn Vaška, který s otcem Elpidu občas doprovází) se v závěru předvedl suprově na bicí a Vašek předvedl svůj kousek s vyhozením kytary do výšky. No, kytara měla namále :-))Nadšení posluchači začali volat "ještě jednu". I když už jsme podle programu vyčerpali náš čas, organizátoři odkývli, že můžeme ještě jednu. Vašek navrhl Wrong along, kterou jsme na zkouškách vůbec nezpívali, ale dali jsme to. Bylo báječné vystoupit na tak významném festivalu, obrovská čest pro nás“ (Kronika 2013).

---

⁶¹ Všechny dotazované považují RFP za „jeden z nejlepších zážitků s Elpidou“. Gita se například vyjádřila, že díky němu „mládné“, Vlasta festival komentuje podobně: „(...)Zpívaly jsme letos i na Rock for People, už jsme tam byly potřetí...my to milujeme, takový velký akce. Taký jsme byly na Slovenku...Takovýhle festivaly, kde většinou jsou mladí lidé a je vidět, když nás berou nebo teď zrovna jsme na Rock odzpívaly i s přídavkem (...) a lidi volali „eště jednu, eště jednu!“, takže pořadatelé povolili tu „ještě jednu“ a z vody jsme daly jednu a docela se povedla. Nás to nabíjí (...) a vždycky omládnem.“ (Elpida podcast 2024).

Obrázek č. 4: Před vystoupením na „Rock“/Zdroj: Sborelpida 2 Kronika, dostupný z: <https://sborelpida2.webnode.cz/kronika-2024/kveten-cerven/>.

Obrázek č 5: Vystoupení/Zdroj: <https://sborelpida2.webnode.cz/kronika-2024/kveten-cerven/>.

Pokud jsem se zastavila u „srdcovky“ Elpidy, festivalu „Rock for People“, nemohu nezmínit akci, kterou holky společně s Eliškou nazývají „největší úlet“ jejich dosavadního společného vystupování. Došlo k němu v listopadu roku 2023, kdy byla Elpida oslovena k účasti na akci Red Bull Soundclash, ve které se mezi sebou měli utkat dva rappeři, Redzed a Rest, a to ve Foru Karlín. Podle pravidel tohoto souboje se interpreti musí utkat v šesti kolech, z nichž předposlední kolo (s názvem „Divoká karta“) odtajní hudebního hosta, kterého si dotyčný raper přizval „na pomoc“ k sobě na podium. A právě tímto překvapením, v případě Resta, byla Elpida, kterou si na toto klání vybral. *Holky* se musely, jak vzpomíná Eliška, naučit rapovat velmi vulgární text:

„Holky byly nejdřív proti tomu to zpívat, ale...(smích) nakonec to byl jeden z nejlepších a nejšilenějších zážitků za poslední roky. Jedna z nejvýraznějších akcí za celou dobu Elpidy.(...)Nastoupilo dvacet babiček a začaly zpívat vulgární písničku a to kolo jsme vyhrály. A Rest pak vyhrál celé to klání. Pak se s nima chtěli fotit lidi venku, ale holky jim řekly „jen pokud jste fandili Restovi, jinak se s vámi nevyfotíme“ (Classic Praha 2024)

Průběh tohoto nevšedního vystoupení popisuje Vlasta ve své Kronice (Kronika 2013) následovně:

Dopolední zkouška byla v Karlíně od 10-11 hodin (...)Ve 21 hodin máme opět sraz u služebního vchodu Fórum Karlín. Jeden mladík si nás vyzvedl a odvedl do šatny. Čekání v šatně probíhalo v družné zábavě. Pak jsme se přesunuly do zázemí, nejbližšího místa k pódiu. Ty temperamentnější se dobře rozpohybovaly, kdo procházel, usmíval se, nebo říkal, jak to s námi bude úžasné, že to vyhraje. Nastoupily jsme podle toho, jak jsme měly domluveno z dopolední zkoušky. Rest se mezi tím převlékl také do trička Old's Cool. Bylo to fantastické překvapení pro všechny diváky i soupeře. S obrovským nadšením jsme si zazpívali s Restem a kapelou, před vyprodaným sálem s kapacitou pro 3000 posluchačů. Prý jich bylo 2000 (...) I tak pro nás fantastické. Na tabuli bylo vidět, že toto kolo s námi vyhrál Rest nad soupeřem. Po chvíli proběhlo celkové sečtení bodů a k naší nesmírné radosti vyhrál Rest. U šatny se s námi zastavil mladík ze soupeřova týmu a nadšeně nás chválil. A také se s námi fotil.

Obrázek č.6: Elpida podporující rapera Restu/ Zdroj: <https://www.redbull.com/cz-cs/hudba-red-bull-soundclash-rest-redzed-vitez-r>.

Výše uvedený výčet nejrůznějších vystoupení, ke kterému mi dopomohla Vlastou vytvořená Kronika, tak alespoň částečně ilustruje charakter akcí, na které byla a je Elpida zvána. Jsou mezi nimi akce určené jak „pro mladé“, jako některé z výše jmenovaných letních festivalů (tam Elpida téměř bez výjimky vystupuje s Vaškem a jeho repertoárem), ale obsahují i menší, například proseniorské nebo mezigenerační akce nebo sezonní jarmarky, na kterých zase Elpida nejčastěji vystupuje se „svým“ mixem písní pod vedením Elišky. Jak jsem se i na základě svého pobytu v terénu mohla přesvědčit, rozpětí typů nejrůznějších akcí, na které je Elpida zvána, zůstává doširoka rozevřené dodnes.

Způsob, jakým se na tyto akce Elpida dostává, pak v naprosté většině závisí na zájemci o její vystoupení. Podle slov Elišky, zájemci – tedy nejčastěji pořadatelé zmíněných akcí – volají do organizace Elpida a sbor poptávají. „Vždycky volaj do Elpidy a ptaj se, jestli můžem vystoupit. Stalo se snad jen dvakrát, že to bylo obráceně, že jsem se ptala někoho já a už ani nevím, kdo to byl... Takže vždycky se ptaj“, komentuje Eliška, která ve sboru zastává i pozici jeho produkční a s pořadatelem koncertů, akcí a festivalů tak domlouvá všechny organizační záležitosti ona.

V tomto místě se přesunu od Kroniky ke zmíněnému pobytu v terénu Elpidy. Přestože je frekvence vystupování Elpidy dnes o něco nižší, než byla v minulých letech, mohla jsem - od podzimu 2024 do jara 2025 - být přítomna alespoň na pěti vystoupeních Elpidy. Na další dvě významná listopadová vystoupení v podobě vyhlášení 100 nejúspěšnějších českých firem Česká Elita 2024 (konaná ve Fantově kavárně na Hlavním nádraží) a již zmíněného večírku lékařů v Karlových Varech (za doprovodu Never Sol), jsem se bohužel nedostala, obě akce byly striktně pro zvané a pro Elišku by bylo náročné, ne-li přímo nemožné, mě na tyto akce nějak „propašovat“.

Nicméně jsem mohla být alespoň u toho, když se holky druhý den po první ze jmenovaných akcí sešly na svou pravidelnou zkoušku, která se celá nesla v euforické atmosféře včerejšího vystoupení na prestižní České Elitě (12. 11. 2024):

„Přicházím jako obvykle do sálku, hlouček asi osmi holek stojí uprostřed, s brýlemi na očích a skloněnými nad mobilem jedné z nich. Melodie písně „Půlnoční“, která se z mobilu line sálem, mi napovídá, že se dívají na záznam ze svého včerejšího vystoupení na prestižní akci „Česká Elita“, která se konala ve Fantově kavárně na Hlavním nádraží v Praze. Holky tematicky zvolily písně „Půlnoční“ a „Tunel jménem čas“ Wabiho Danky (dostaly za úkol nacvičit si dvě písně s „vlakovou tematikou“, které také poslední dva měsíce na zkouškách

poctivě cvičily). Upřeně a soustředěně vystoupení sledují na displeji, nad nímž se ozývají jejich občas kladné, ale někdy i kritické komentáře. V důsledku únavy z včerejšího – jakkoliv úspěšného – vystoupení, se dnes dostavilo pouze 14 zpěvaček, čemuž se Eliška, která právě vstoupila do dveří, nejprve diví. Ihned se všema holkami probírají „slavný“ včerejšek. Komentují „nádražáckou uniformu“ (bílé košile, stejný modrý šátek), kterou dostaly od pořadatelů akce a musely si ji na vystoupení obléknout. Celkově nehodnotí tento „kostým“ špatně. Holky hodnotí krásu historických prostor, ale i jistou trému, kterou s novou písní a před „elitami“ v publiku měly. Nakonec se rozplývají nad tím, jak nakonec tyto „byznysmeny“ dojaly, stejně jako Jindřicha Šídla, který akci moderoval. Ten podle jedné z holek dokonce jejich vystoupení komentoval slovy, že „to bylo nejlepší vystoupení od Rolling Stones v Praze“. Snad ještě větší úspěch než Šídlo se svou poklonou pak měl podle všeho Jirka Mádl přítomný na akci, který za holkami sám přišel a „rád“ se se všemi vyfotil. Nakonec holky přecházejí ke komentářům pohoštění, ke kterému se všichni, podle slov Elišky, vrhali jako „kobylinky na úrodu“. I na rautu si holky ještě užily svou slávu – i zde za nimi prý stále chodili lidé z firem a děkovali za zážitek. Nakonec s Eliškou holky dochází ke stejným závěrům, tedy že některé holky byly tímto úspěšným večerem o něco více společensky unavené, což je důvod jejich dnešní nepřítomnosti.

Po té jde Eliška holkám kopírovat nějaké texty, mezitím povolá jednu z holek, aby sbor rozezpívala. Ta tak činí asi dvě minuty, než se Eliška zase vrací zpět a rozezpívání se ujímá ona. Dnes se bude „projíždět“ celý vánoční repertoár.“

(terénní deník 13. 11. 2024)

Právě vánoční repertoár byl tím, který naplňoval podzimní a zimní vystoupení Elpidy, které jsem měla možnost osobně vidět a slyšet: celé září – říjen plnily středeční zkoušky, sbor tyto dva měsíce nikde nevystupoval⁶². Jedno ze tří těchto vánočních vystoupení tak přináší následující viněta. Stejně jako u předchozí viněty následuje interpretace, na kterou navazují závěrem celé práce.

---

⁶² Leden a únor roku 2025 se pak nesl ve znamení častých nemocí holek a zkouškového období Elišky, za tyto dva měsíce tak holky měly jen 4 zkoušky (tyto měsíce ale bývají celkově „slabé“ a co se vystupování týče, podle Elišky ve srovnání s naplněným prosincem dokonce „mrtvé“). Jaro roku 2025 pak ještě přineslo Elpidě zpívání na vernisáži v Městské knihovně Jezerka a na akci Praha žije hudbou (na tu, i přes výrazně nepříznivé počasí a zrušení programu od pořadatelů, nakonec dorazilo osm holek, a přeci jen si s Eliškou zazpívaly alespoň „jen tak pro radost“).

4.2.3. VÁNOČNÍ LEMARKET

Je 8. 12. 2024, druhá adventní neděle, chvíli po poledni. Dorážím k bílými kachličkami zářící bývalé budově Dopravních podniků v Holešovicích. V jejích prostorách se dnes koná předvánoční akce Lemarketu – „největšího kurátorovaného trhu lokálních značek a designu“ (lemarket.cz), který se každoročně, už dvanáct let, koná v Praze a nabízí vše od módy, šperků, keramiky nebo dětských produktů. Má svou „jarní“ podobu (místo konání každoročně mění, letos to byla Galerie Mánes) a svou „zimní“, vánoční, která pravidelně zaplňuje prostory jmenovaných Dopravních podniků (dále jen DP). A právě na letošní vánoční Lemarket, podporující „udržitelné vánoční nákupy“, byly *holky* - už poněkolkáté - pozvány jako hudební součást doprovodného programu této dvoudenní akce.

Přicházím ke vchodu a chvíli čekám, zda směrem od metra nebo tramvaje nedorazí některá z *holek* nebo přímo skupinka *holek*, protože některé z nich bydlí blízko sebe a na akce tak často vyrážejí společně. Po chvíli mi ale dojde, že holky na akce cestují nejen společně, ale také s velkým předstihem, a tudíž jsou už dost možná uvnitř budovy. Přes velké prosklené dveře hledím do vestibulu, který je nápadně zaplněn především mladými lidmi. Vejdu dovnitř, z vestibulu vede pár schodů do hlavních prostor přízemí DP, kde se celá akce koná. Před vchodem do něj stojí dva muži a kontrolují vstupenky návštěvníků Lemarketu. Jak se ale dostanu dovnitř? Vstupenku nemám, Eliška mi slíbila nějak mě „protlačit“ na akci, asi ještě nedorazila. Zatím se tedy pohybuji v prostoru vestibulu a čekám, jestli alespoň nezahlednou známou tvář. V úrovni pod schody, které vedou do hlavních prostor, se nachází šatna. Jdu si tam odložit kabát a konečně se setkávám alespoň s jednou z *holek*. Je jí Marcelka, nejstarší členka sboru. I dnes se opírá o hole na „nordic walking“, kterých se nevzdává ani při vystoupeních před publikem a vždy ji tak doprovází i na jeviště. Zdravíme se, na chvíli ji podržím hole a Marcelka si také sundává kabát. Poté jdeme společně zpět do vestibulu. Zdá se, že ani Marcelka nemá vstupenku, zařadíme se tedy na konec fronty návštěvníků a tak trochu se necháváme „vést davem“. Fronta postupuje, muži kontrolující lístky si nás všímají, načež se stane nečekaná věc. Nechávací nás projít (bez kontroly lístků) do přízemí budovy, kde se koná Lemarket. Zda se nechali chvilkově dojmout „babičkou, kterou doprovází (asi) vnučka“ nebo něčím jiným, netuším. Každopádně se na nás usmějí, což jim s Marcelkou oplácíme ještě s mírným kývnutím demonstrujícím „díky“, načež vcházíme do „víru Lemarketu“.

Pokud se vestibul zdál být zaplněn lidmi, tak hlavní sál DP přímo „prská ve švech“. Po celé jeho nemalé rozloze se tísní stánek vedle stánku, které nabízejí širokou škálu produktů, jak sliboval plakát Lemarketu vylepený na oknech DP. Nejvíce si všímám stánků s designovým oblečením (často jde o práce studentů uměleckých škol), na prodej jsou ale i šperky, hračky nebo organická, „cruelty free“ kosmetika. Téměř všechny produkty mají u sebe informaci, že jsou „eko“, „bio“ nebo „veganské“. Výjimkou není ani jídlo a pití, které má v levé části prostoru svou samostatnou zónu. K té se odebere Marcelka, jde si koupit kávu. Já se mezi tím prodírám davem, který tvoří většinou mladé páry kolem třiceti, některé navíc s miminkem nebo batoletem v náručí a stále se při tom snažím nalézt *holky* a /nebo Elišku. Všímám si prosklených otevřených dveří na konci sálu, které vedou ještě do jedné, o něco menší části, než ve které se konají „udržitelné“ trhy. Vydám se k němu, v prostoru jsou dva stoly, několik sedaček (na jedné z nich konečně nalézám *holky* s viditelně dobrou náladou), mixážní pult, u kterého je přítomný opět asi třicetiletý zvukař. Z tohoto prostoru pak v zadní části vedou schody do dalších pater budovy. U paty těchto schodů je připraveno improvizované jeviště s reproduktory a třemi stojany na mikrofon. Čtyřpatrový, velkorosý prostor budovy vyplňuje hlas Franca Sinatry a jeho vánočních hitů, které se měkce linou prostorem. I reprodukováná hudba dává vyniknout krásné akustice prostoru. Ihned zaměřím k holkám, mají svá sborová trička s nápisem „Old’s Cool“ na sobě, zdravíme se a sdělujeme si dojmy z trhů. „No maj to krásný, ale strašně drahý...“, hodnotí je jedna ze sboristek. Tento komentář ostatní *holky* schvalují pokyvováním. Některé z holek dorazily před půl hodinou, tak měly možnost si trhy pořádně projít a vše zhodnotit. „Ale kafe tu maj výborný“, komentuje nápojovou sekci další z holek. A samý mladý všude u těch stánků“, dodává s úsměvem.

Holky mají asi za patnáct minut vystupovat, začínají se poohlížet po Elišce. Ta jako na zavolanou po pár minutách vstupuje do sálu a ihned se s naší „partou“ na sedačce zdraví. „Počkej, jak ses sem dostala?“ Ptá se mě pobaveně Eliška. „Marcelka mě protlačila“, odpovídám také s úsměvem. „No tak dobrý“, směje se Eliška. Svým typicky rychlým krokem se přesouvá na „jeviště“ u schodů, na kterém stojí dvě křesla se stolkem (a budou stát i po dobu vystoupení holek). Kvůli křeslům a výzdobě je místo pro celý sbor na „jevišti“ omezené, Eliška viditelně přemýšlí, jak a kam *holky* na malý prostor rozestaví. Poté schází zpět k *holkám*, pro jistotu si říkají pořadí dnešních písní. Za chvíli asi budou vystupovat. Stejně jako na předchozích vystoupeních, na kterých jsem měla možnost je vidět, ani dnes

nevykazují známky trémy⁶³. Zvukař se zvedá od pultu, bere tři mikrofony, které instaluje na stojany. Lidé v sále, kterých je něco přes dvacet, se mezi sebou baví, někteří obědvají, jiní ochutnávají místní vyhlášenou kávu, je vidět i pár prarodičů, kteří hlídají vnoučata (zřejmě svým zaneprázdněným dětem, které prodávají na Lemarketu), sem tam pozorují turisty obdivující funkcionalistickou stavbu zevnitř. V sále momentálně nechybí zástupce žádné věkové skupiny. Z vedlejšího velkého sálu, kde probíhají trhy, k nám doléhá šum tamního dění.

Do vchodu ze sálu s trhy se z ničeho nic postaví další mladý muž, opět mu je kolem třiceti a jeho pohled padá na partu našich holek na sedačce uprostřed místnosti. V tu chvíli se velmi nahlas, s očima rozzářenýma, doslova vrhá k holkám: „Jeee, babičky jsou tady!!“ „Jee, ahoj!“ Zdraví ho holky, které snad každou jednu po druhé objímá. Zdraví se i s Eliškou, je vidět, že se znají. „To je Šimon, známe se z různých akcí, který moderoval a my tam zpívaly...má nás rád“, odpovídá Eliška mému tázavému pohledu, který ulpěl na Šimonovi. „Teda, babičky, já vás tak rád vidím“, pokračuje Šimon ve své autentické radosti, která nyní upoutala pozornost snad už všech v sále. Ptá se holek, jak se mají, co budou zpívat a tak podobně. Ty jeho zájem vítají a na vše s chutí odpovídají. Eliška mezitím dává zvukaři podklady na čtyři z šesti písní, které dnes holky budou zpívat.

Je za deset minut jedna, Šimon se od *holek* přesouvá ke zvukaři a jeho pultu. Odtud si bere mikrofon a uvádí nadcházející akci, tedy vystoupení sboru Elpida, která je dnešním hudebním hostem⁶⁴. Šimon už nyní „úžasné babičky“ vychvaluje a *holkám* tak připravuje velkolepé entrée. Jeho výrazný hlas ještě zesílený mikrofonem cílí i na účastníky ve vedlejším sále s trhem, aby si „tu bombu“ přišli poslechnout. Skutečně ještě pár lidí „od vedle“ přichází, sál se nakonec zaplňuje asi čtyřiceti posluchači.

Nastává chvíle *holek*, sundávají si svetříky a mikiny, začínají se přesouvat k jevišti. Eliška je poté rozestavuje do třech řad na schody. Zvukař tomuto postavení sboru přizpůsobuje mikrofony. Když dojde za svůj pult, holky už jsou připravené, Eliška taky. Ta se na zvukaře otáčí a na její pokynutí hlavy pak spouští základ první písně programu. Je jí umělá koleda „Bim bam“⁶⁵ od Spirituál kvintetu. Klidná píseň houpavého tempa se na úvod vystoupení

---

⁶³ Byť mi v rozhovorech přiznaly, že před vystoupením mají vždy „trošku“ trému, která ale s prvními okamžiky na pódiu mizí.

⁶⁴ Včerejší host byl dětský pěvecký sbor Hlásek.

⁶⁵ Původně jde o anglickou jazzovou píseň Mary's Boy Child z 50. let, která vznikla ve stylu calypso nápěvu, typického pro západní Indii (horydoly.cz).

hodí. Holky píseň zpívají podobně jako na zkouškách, nechají se vést Eliškou, ale radost ze zpěvu je u nich, i před publikem, patrná. Píseň je krátká, sklízí potlesk. Druhým „kusem“ s reprodukováným doprovodem je dnes taktéž uměla vánoční, „Nad horama vyšla hvězda“ od Ulrychovců, kterou mají holky dlouho v repertoáru. Je o něco rychlejší a má větší ambitus než předchozí Bim bam. Její čtyři sloky jsou „hned pryč“. Publikum se usmívá a opět s nadšením tleská, dva přítomní prarodiče tančí s vnoučaty v náručích, turisté svou pozornost přesunuli od architektury k *holkám* a na jejich vystoupení se posadili, mladí prodavači od stánků z vedlejšího trhu také zůstávají. Je čas na třetí píseň, kterou je „Krajina posedlá tmou“ od dvojice Suchý Šlitr. Po ní zaznívá lyrická „Půlnoční“ od Václava Neckáře (na kterou se postaví dokonce i Marcelka, která má jinak jako jediná dovoleno při vystoupeních sedět). Vyklenuté „aleluja“ v sopránech se nyní prostorem nese podobně jako v kostele. Sbor ji zpívá klidně, jednoduše, bez patosu. Eliška je viditelně dojatá. Šimon, který celou dobu sedí přímo naproti sboru, stejně tak. *Holkám* se dostává zatím největší potlesk, kterým si diváci vyžádali přidavek.

Obrázek č. 7: „Půlnoční“/ Zdroj: vlastní foto.

Eliška upozorní publikum, že následující přidavek nebude vánoční, ale snad se bude líbit. Nastává tak Gitina chvíle, do ruky si bere jeden z mikrofonů a za doprovodu sboru, a cappella zpívá „Happy Day“. Po prvních tónech to v publiku zašumí, diváci ihned poznávají známou píseň a vítají ji pískáním a tleskáním do rytmu. Gita náklonost publika odměňuje emotivním prožitkem, lehce zpívá vysoké tony písně, ty spodní hlasem „rockově“ zabarvuje.

Svou sebevědomou přítomností opanovává celé jeviště. Eliška jí dokonce ustoupila stranou a diriguje ze strany podia. Teď už se usmívají úplně všichni v sále, pár lidí z vedlejšího prostoru sólová melodie zřejmě nalákala a počet diváků se tak ještě zvýšil. Šimon si celý výstup natáčí na mobil. Když „Hepáč“ vygraduje a skončí, spustí se obrovský potlesk, pískání a nadšené výkřiky. Na pokyn Elišky se celý sbor uklání. Publikum stále tleská, až se jejich tleskání sjednotí v rytmicky pravidelné vytleskávání, které si říká o ještě jeden přídavek. Nastal čas vrcholu dnešního vánočního programu v podobě písně „Boky jako skříň“. Publikum ihned po prvních tónech rozpoznává známou melodii. Všichni se nahlas rozesmějí, třicetiletí i šedesátiletí v publiku. Šimon to v tuto chvíli „už nevydrží“ a jde si s mikrofonem stoupnout do výklenku u pravé strany podia a odtud dělá sboru „basy“ rytmickým pokusem o beatbox, který se ale k písni skvěle hodí, basová linka je totiž snad to jediné, co „Bokům“ chybí. Po jedné sloce „doprovodu“ holek si jde zpátky sednout, nechce *holkám* brát pozornost publika, která v tuhle chvíli patří jen jim. Po dozpívání *holek* se strhne přímo bouřlivý potlesk. Nečekaný přídavek všechny pobavil, potlesk trvá dlouho. Šimon je opět dojat. Nastává finální úklona a holky se nabyté energií, s červenými lícemi vrací na „svou“ sedačku. Tam už je čeká jejich největší fanoušek Šimon, který jim děkuje a opět se s nimi objímá. Holky si ani nestačí sednout, míří k nim totiž mladá dívka, která si holky přišla poslechnout od stánku se svařeným ciderem. Z jejich výkonu je nadšená a všechny je, i Elišku, zve ke svému stánku na cider. Holky jsou polichoceny, děkují a ihned následují dívku k jejímu stánku. Bez názaku únavy všechny hodnotí dnešní „skvělé zpívání“. Dnešek si dokonce vyslouží pozici zatím „nejlepšího Lemarketu“. Dívka s úsměvem každé čepuje do papírového kelímku cider. Jen co dívka naplní *holkám* kelímky, přijde k nim muž okolo padesáti let. Nadšeně hodnotí jejich výkony, představuje se a vzápětí pokládá *holkám* otázku, zda v létě přijedou vystoupit na jeho festival do jižních Čech, který letos pořádá. Eliška se nadechuje k odpovědi, ale není dost rychlá. *Holky* už odpovídají za ni. „No samozřejmě, že přijedeme...kdy a kam? To s námi počítejte...“ Odpovídá celý sbor holek v podobném duchu, jedna přes druhou. Eliška se směje, kývá hlavou a dotyčnému odpovídá stejně. „Jo... přijedeme rádi“.

Interpretace

Viněta, kterou popsaly předchozí stránky, měla za cíl přiblížit sbor Elpida a její prezentaci na jevišti před publikem. Na rozdíl od zkoušek sboru (kdy je za pomoci *účastnického* modu Thomase Turina podporována sdílená radost a „dobrý pocit“ ze společného zpívání), vystupování sboru na veřejných místech spadá pod druhý z popsáných modů Turina, a to mód *prezentační*. Tento mód přísně rozděluje ty, kteří se ho účastní na „publikum“ a „umělce“, hodnotícího a hodnoceného. Prostor mezi nimi navíc ještě bývá fyzicky nebo jinak vizuálně odlišen (podium, místa na sezení atp.). Umělec pak podává na tomto odlišeném místě výkon, který publikum poslouchá a kriticky na něj reaguje, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu.

Holky se tak, s jejich sborovým zpěvem, za pomoci nejrůznějších vystoupení, takovými umělkyněmi bezpochyby stávají. Vstupují na tato jeviště s pravidelně zkoušeným repertoárem, reflektují svou připravenost, ale i výsledky svého výkonu, poslouchají připomínky své sbormistryně, která je vede ... Ale nejen to. Pro *holky* z Elpidy se, za pomoci právě účastnického modu, z jevišť na která vstupují, stává prostor pro jejich vyjednávání. Díky tomuto modu mají možnost oslovovat publikum, často zastoupené nejrůznějšími generacemi. Jejich „hudební intervence“ tak není zacílena výhradně na „mladé“ (byť jsou první roky existence sboru spojeny právě s mladou rockovou kapelou). „Mladí“ navíc, snad kromě letních festivalů (a specifické, jednorázové akce „utkání rapperů“ v minulosti), ani netvoří majoritní součást publika na akcích, kde sbor vystupuje. Sbor Elpida zpívá rád pro všechny generace, údajně nikdy nemělo výhrady k žádnému „typu publika“, který se navíc často odvíjí od charakteru vystoupení, na kterých sbor zpívá, podle Elišky by *holky* nejradši zpívali „*pořád a pro kohokoliv, kdyby to šlo*“.

Největší síla tohoto seniorského sboru se pak neskrývá v touze za každou cenu publikum, ať už je jakékoliv, prvoplánově šokovat a poukázat tak na pozici „osamělých, nikým nechtěných seniorů“. Jeho síla tkví naopak ve vytváření prostoru (za pomoci repertoáru, vystoupení, interpretace, ale i své neutuchající energie), ze kterého může promlouvat ke členům publika - ať už jakkoliv „starým“ nebo „mladým“ - a odtud je ujišťovat, že se nenechá přehlédnout.

5. ZÁVĚR

Tato práce si vytyčila za cíl analyzovat pestrý život Pražského ženského seniorského sboru Elpida, vedeného tříadvacetiletou sbormistryní Eliškou, a to prostřednictvím charakteristiky repertoáru, míst vystoupení, vizuální prezentace a popisů performancí ve dvou různých typech prostředí. První typ prostředí popsal „domácí“ působení sboru, na půdě její mateřské organizace Elpida, která sbor zaštituje. Toto prostředí přináší sboru zázemí, které je tvořeno jak za pomoci interpersonálních vztahů mezi sboristkami navzájem, tak vztahy mezi nimi a „jejich“ Eliškou, která se po šesti letech vedení sboru stala více než dirigentkou tohoto pěveckého tělesa. Právě spojením těchto osobních vztahů a pravidelných zkoušek si sbor konstruuje (na pozadí Turinova *účastnického* modu) svůj specifický *soundworld*, který je za svého stálého upevňování prostředkem k posilování prostoru, v jehož epicentru sám leží – Habermasova *žitého světa* (oblasti žité intersubjektivní reality člověka) jehož udržování je závislé na afektivním sociálním propojení, které je konstruováno právě skrze *soundworld*, produkovaný socio-sonickou rezonancí (Frishkopf 2022: 71). Za společného zpěvu ve svém domácím prostředí se tak tato skupina žen upevňující svůj *soundworld* připravuje na svá „hudební vyjednávání“, která se uskutečňují za zdmi jejich zkušebny, a to na nejrůznějších vystoupeních, která tak sboru nabízí prostor pro tato vyjednávání.

Způsob, kterým se ženy z Elpidy snaží vymezovat proti společnostem produkovaným ageistickým tendencím, nemá v jejich případě podobu „boje“ v pravém slova smyslu. Jejich boj nemá zaťaté pěsti, neorganizují protesty proti své společensky znevýhodněné pozici, nestaví „barikády“, ze kterých by volaly po revoluční změně, nezpívají protestsongy. Tento „boj“ je implicitní, schován v jejich neúnavném vystupování na nejrůznějších podiích před nejrůznějším publikem, učení se nových písní různých stylů (někdy i v jazyce, který neovládají), cestování do hůře dostupných (a někdy dalekých) míst jejich vystoupení, a to i přes fyzické obtíže některých z *holek* spojených s jejich vyšším chronologickým věkem... To všechno dělají s radostí, i když se jim někdy do cesty postaví nejrůznější nepříznivé podmínky. Nakonec možná jejich snažení není ani tak implicitním „bojem“, jako určitým druhem naléhání nebo ještě přesněji prosby. Ne prosby o bezhlavé uctívání skupiny seniorských žen publikem, před které předstupují. Ale prosby o obyčejný respekt (ohled, uznání, úctu), který je pro tyto ženy, stejně jako většinu lidí na světě (Bourgeois 2003), potřebný a důležitý. To na jeho základech mohou ženy z Elpidy rozvíjet a upevňovat tolik

potřebný mezigenerační dialog s těmi, před které se svou hudební praxí předstupují a poukazovat tak na to, že i jejich hlasy je důležité (vy)slyšet.

6. LITERATURA

Balon, Jan. Teorie komunikativního jednání Jürgena Habermase. 2008. In: Šubrt, J., ed. *Soudobá sociologie. II*, „Teorie sociálního jednání a struktury“. 1. vyd. Praha: Karolinum.

Bourgois, Philippe I. 2003. *In search of respect: selling crack in El Barrio*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.

Frishkopf, Michael. 2022. “Music for Global Human Development: Participatory Action Research for Health and Wellbeing.” *MUSICultures* 49: 71. <https://doi.org/info:doi/>.

Georgi, Hana, Cyril Höschl, and Lucie Vidovičová. 2014. *Gerontologie: současné otázky z pohledu biomedicíny a společenských věd*. Praha: Karolinum.

Höschl, Cyril, and Hana Stěpánková. 2014. “Mezigenerační vztahy a programy pro jejich kultivaci – přínosy a rizika.” In *Gerontologie*. Czech Republic: Karolinum Press.

Höschl, Cyril, and Hana Stěpánková. 2014. “Stárnutí české společnosti – objektivní charakteristiky a subjektivní percepce.” In *Gerontologie*. Czech Republic: Karolinum Press.

Haškovcová, Helena. 2012. *Sociální gerontologie*. Galén.

Ondráková, Jana, Věra Tauchmanová, Kamil Janiš, Stanislava Pavlíková, and Vladimír Jehlička. 2012. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.

DeNora, Tia. 2013. *Music asylums: wellbeing through music in everyday life*. Burlington, Vt: Ashgate.

Turino, Thomas. 2008. *Music as Social life: The Politics of Participation*. Chicago: University of Chicago Press.

Hasmanová Marhánková, Jaroslava. 2008. “Genderové nerovnosti ve stáří: marginalizace a znevýhodnění žen ve stáří.” *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 9 (2): 28-36.

Jurková, Zuzana. 2013. *Pražské hudební světy*. Praha: Karolinum.

Kaufman Shelemay, Kay. 2015. *Soundscape: Exploring music in a changing world : third edition*. New York: London.

Merriam, P. Alan. 1964. *The Anthropology of Music*. Evanston: Northwestern University Press.

Madden, Raymond. 2010. *Being ethnographic: a guide to the theory and practice of ethnography*. Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications.

Novotná, Hedvika, Ondřej Špaček, and Magdaléna Šťovíčková. 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.

Sokol, Jan. 2016. *Filosofická antropologie: člověk jako osoba*. Vydání třetí. Praha: Vyšehrad.

Van Reijen, Willem. 1995. „Dutina západní kultury“. In *Jürgen Habermas: Úvod k dílu: doplněno o příspěvek Willema van Reijena a interview s Jürgenem Habermasem*, edited by Detlef Horster. Praha: Svoboda

Vidovičová, Lucie. 2008. *Stárnutí, věk, diskriminace: nové souvislosti*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity.

Vidović, Lucie a Eva Gregorová. 2008. *Povaha a prevence diskriminace seniorů v ČR*. Brno: Masarykova univerzita.

Webové odkazy:

Český rozhlas Vltava. 2024. „Tisíc hlasů adventu rozezpívalo Obecní dům“. Accessed May 5. <https://vltava.rozhlas.cz/tisic-hlasu-adventu-rozezpivalo-obecni-dum-poslechnete-si-zaznam-nejvetsiho-9180142>.

Frishkopf, Michael. „M4GHD: a short introduction“. YouTube, October 22, 2020. Video, 7:34. <https://www.youtube.com/watch?v=1g098cdG0F8>.

Horydoly. „Bim bam, hvězda zářila a vzduch se chvěl“. Accessed May 6, 2025. <https://www.horydoly.cz/audio/bim-bam-hvezda-zarila-a-vzduch-se-chvel.html>.

Český statistický úřad. „Senioři“. *Český statistický úřad*, accessed May 5, 2025. <https://csu.gov.cz/seniori?pocet=10&start=0&skupiny=31&razeni=-datumVydani>.

Deník. „Kaktus měsíčního svitu“. Accessed April 28, 2025. https://www.denik.cz/ze_sveta/kaktus-mesicniho-svitu.html.

Eliška, R.. 2024. „Cítit se v osmdesáti na pětadvacet? Ve sboru Elpida to není problém.“ Interview by Miroslava Časarová. *Z archivu osobností*, Rádio Classic Praha, November 20. Audio, 20:22. https://www.classicpraha.cz/radio/porady/z-archivu-osobnosti/citit-se-v-osmdesati-na-petadvacet-ve-sboru-elpida-to-neni-problem/?fbclid=IwY2xjawIhfWxleHRuA2FlbQIxMAABHR3G39mR3yQpAqWGnOn2CsgWMEMwRPkpT2jRTh_1K5VZtKTGOsjvSV27jg_aem_orXgeVIXBEISpY7w1wsP1g.

Elpida. 2024. „Old’s Cool festival“. Accessed April 28, 2025. <https://www.elpida.cz/old-s-cool>.

Kronika Elpida. 2011. „Sborelpida Kronika zpívání“. Last modified November 3, 2013. <https://sborelpida.webnode.cz/>.

Kronika Elpida. 2013. „Sborelpida 2“. Last modified June 18, 2025. <https://sborelpida2.webnode.cz/>.

Lichková Paulík, Adéla. 2024. *Elpida podcast*. Epizoda 12, „Když hudba spojuje generace“. Elpida, December 8. Podcast, 38 min. <https://open.spotify.com/episode/7mVJVy5dvrBInCr58KHRZT?si=cb28db13d92a4616>.

Masarykova univerzita. 2015. „Vývojová psychologie - Stáří“. Accessed May 5, 2025.
https://is.muni.cz/el/1451/podzim2016/np2406/um/Stari__1_.pdf.

Masarykova univerzita. „O ageismu“. Accessed March 15, 2025.
<https://www.ageismus.cz/o-ageismu/ageismus-teorie>.

Slovník cizích slov. „Fakt“. Accessed May 7, 2025. Epizoda 12
<https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/fakt-faktum>.

Sociologická encyklopedie. „Kohorta“. Accessed May 7, 2025.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Pot%C5%99eby>.

Vidovičová, Lucie. 2018. „Věda o stárnutí udělala obrovský skok dopředu“. Interview by Petr Wija. *Revue pro sociální politiku a výzkum*, January 10.
<https://socialnipolitika.eu/2018/01/lucie-vidovicova-veda-starnuti-udelala-obrovsky-skok-dopredu/>.